

CEĻŠ

Teologisks
rakstu
krājums

2

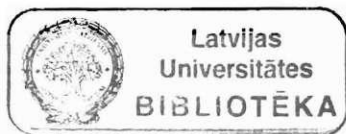

LATVIJAS EVANĢĒLISKI LUTERISKĀ BAZNĪCA

C E Ļ Š

Teologisks rakstu krājums

II

Rīga 1988

REDAKCIJAS KOLEĢIJA

Konsistorijas prezidija padomnieks, prāvests
Jānis LIEPIŅŠ (galvenais redaktors)
Mācītājs, mag. theol.
Juris RUBENIS (galvenā redaktora vietnieks)
Dr. theol.
Roberts AKMENTIŅŠ
Prāvests
Arturs KAMINSKIS
Prāvests
Modris PLĀTE
Mācītājs
Jānis VANAGS

Atsaukšmes, ierosinājumus un materiālus publikācijām
lūdzam iesniegt:
226029, Rīga 29, Rostokas ielā 8-19, J. Kubenim

© Latvijas Evangēliiski
luteriskā baznīca,
Rīga 1988

L U T E R I S K Ā T E O L O Ģ I J A
V A K A R U N Š O D I E N

Rakstu krājuma "CEĻŠ" 1. laidienā publicējam vēsturiski pirmo Mārtiņa Lutera darbu liturģijas un dievkalpojuma kārtības jautājumos "Par dievkalpojuma kārtību draudzē". Tas saturēja Lutera norādījumus ikdienas - rīta un vakara - svētbrīžu kārtībai.

Ar "CEĻŠ" 2. laidieni sākam publicēt M. Lutera galveno liturģisko rakstu "Mesas un komūnijas formula baznīcai Vitenbergā", kas hronoloģiski seko pirmajam rakstam ar tikai dažu mēnešu starpību. Izradās, 1523. gadā jau ir nobriedusi prasība pēc plašas, evaņģēliski pamatotas kulta reformas, un ir jau pazīstami vairāki, gan sasteigti mēģinājumi izveidot t.s. "Evaņģēlisko mesu" (piemēram, T. Mincers Cvikavā). Atbildot draugu un Reformācijas cīņu biedru lūgumiem, Lutera rakstā "Mesas un komūnijas formula..." pamato vēlamo mesas kārtību, pie kam ar vārdu "mesa" saprotot dievkalpojumu ar Svēto Vakarēdienu. Lutera negrib konstruēt jaunu liturģiju, bet gan dot mesai tādu kārtību, kas atbilstu evaņģēliskās mācības pamatiem. Tāpēc viņš pazīstamo Romas Baznīcas mesas kanonu, "Ordo missae", cenšas vienkāršot, attīrīt un atjaunot "evaņģēliskā garā". Teologi - M. Lutera darbu pētnieki - atzīst, ka raksts "Mesas un komūnijas formula..." ir gan Lutera viskonservatīvākais darbs liturģijas jautājumos, bet arī labākais un konstruktīvākais. Ar pirmo rakstu "Par dievkalpojuma kārtību..." salīdzinot, Lutera šeit liturģijas problēmas ir pārdomājais rūpīgāk un dziļāk. Darbā, kuru tagad sākam publicēt, atklājas, ka kadreizējais Romas Baznīcas dēls iet savu jaunatrastu ceļu, bet joprojām ar mīlestību augsti vērtē dārgumus, kuri viņam ir mantojumā. Lutera vēlas šo mantojumu attīrīt no visiem cilvēciskajiem uzslāgojumiem un atjaunot Dieva pielūgšanu, izmantojot kristietības mūžveco pieredzi. Raksts ir pilnā saskaņā ar evaņģēlisko doktrīnu un tajā pat laikā pauž vēsturisko kontinuitāti. Lutera sniegtais mesas kārtības paraugs nemaz tik daudz neatšķiras no Romas mesas kanona, kā mums varētu likties. Formas, rituāli, ceremonijas -

nav jāatmet, ja vien ir centrētas Kristū; arī ta ir Lutera doma.

Lai nu Vitenberga pārbauda to, ko doktors Mārtiņš Luters proponējis; kam tas būtu pa spēkam, lai to vēl uzlabo. No Lutera puses nav nekāda spiediena draudzēm sekot viņa priekšā celtajam!

Redakcija

Martin LUTHER.

Formula missae et communionis
pro ecclesia Wittembergensis.
Wittemberg MDXXIII.

Mārtiņš LUTERS

Mesas un komūnijas
formula baznīcai Vitenbergā.
Vitenberga, 1523. gads.

Lai žēlastība un miers Kristū! Līdz šim es esmu mēģinājis ļaudis ar grāmatu un sprediķu palīdzību aicināt, lai viņi savas sirdis novērsē no ceremoniju bezdievīgajām domām. Man šķita, ka es būtu darījis ko kristīgu un svētīgu, ja es kļūtu tas iemesls, dēļ kā apgrēcība, kuru Sātans iedibinājis svētajā vietā caur grēka cilvēku, tiktu pārtraukta bez vardarbības. Tāpēc es neko neesmu uzsācis ar spēku vai pavēli. Tāpat neesmu piepeši nomainījis vecās lietas ar jaunām, jo vienmēr esmu vilcinājies un baidījies, ņemams vērā tās dvēseles, kuras ir ticībā vājas, kurām veco un ierasto nevar atņemt piepeši, tā vietā liekot jaunu un vēl nepārbaudītu Dieva pielūgšanas veidu. Esmu ņēmis vērā arī tos vieglpratīgos un izlepušos garus, kuri bez ticības un saprāta, līdzīgi netīrām cūkām, mežonīgi klejo apkārt un iepriecina sevi tikai ar kaut ko jaunu, bet tiklīdz jaunais ir novalkāts, tā nekavējoties sajūt riebumu pret to. Ir vēl tādu cilvēku suga, kuriem visās lietās lielākais traucējums ir viņi paši; tā arī svētās lietās tie ir visvairāk apgrūtinoši un nepanesami. Neraugoties uz to – lai gan mani piepilda dusmas – man tomēr viņi jāpacieš, jo es gan negribu, lai pats Evaņģēlijs tautai tiktu atņemts. Bet kopš tagad ir radusies cerība, ka Dieva žēlastība apgaismojusi un stiprinājusi daudzu sirdis, un lietas būtība pati

prasa, lai Kristus Valstībai tiktu noņemts negods, - Kristus vārdā mums ir kaut kas jāuzdrošinās. Jo, ja mēs nodrošinām ar patiesību tikai dažus, tajā pat laikā baidīdamies, lai citi neizmanto to ļaunprātīgi vai neizturētos pret to vieglprātīgi, mēs īstenībā nenodrošinām nevienu; un kamēr mēs vēlamies izsargāties no tādu cilvēku nākotnē izraisīta negoda, mēs tomēr stiprinām visas viņu apgrēcības. Tāpēc mēs tagad nodarbošimies ar dažām svētbijīgām tā sauktās mesas (kā viņi, resp. Romas Baznīca, to sauc) formām un ar komūnijas pārvaldīšanas kārtību. Tā mēs arī rīkosimies: vairs nevaldīsim pār sirdīm tikai ar vārdu vai doktrīnu, bet pieliksim savu roku arī mesai, lai padarītu to efektīvu ļaužu vadīšanai. Tomēr negribam nevienu iepriekš ietekmēt, nedz arī aizliegt kādam izmantot iespēju un sekot kādai citai metodei. Patiesi, mēs lūdzam caur Kristu un no visas sirds, ja kādi šajās lietās mums ir priekšā un ja viņiem tiek atklāts kas labāks, lai tad viņi pavēl mums stāvēt klusu un lai kopīgā darbā mēs cits citam palīdzam ar kopīgu ieinteresētību.

Vispirmām kārtām mēs paziņojam, ka ne tagad, nedz arī jebkad agrāk mums nav bijis nodoma pilnīgi atcelt visu formālo kultu, liturģiju Dieva pielūgšanai; mēs vēlamies attīrīt to kultu, kas patlaban tiek izmantots, bet ir sabojāts ar visādiem riebiņiem pielikumiem, - attīrīt un uzrādīt veidus tā svētbijīgai lietošanai. Jo nevar taču noliegt, ka mesas līdz ar maizes un vīna komūniju ir rituāls, kas svētā veidā iestādīts no Kristus paša un kas pēc tam Viņa paša ievērots, tāpat vēlāk apustuļi tam seko visvienkāršākajā un dievbijīgākajā veidā, bez jebkādiem papildinājumiem. Bet laika gaitā mesai un komūnijai pievienots tik daudz cilvēcīgu izdomājumu, ka, atskaitot nosaukumu, līdz mūsu gadsimtam nekas daudz no mesas un komūnijas vairs nav pāri palicis.

Tagad par seno Baznīcas tēvu papildinājumiem (par viņiem stāsta, ka pirms maizes un vīna svētīšanas tie vienmēr klusā balsī lūguši ar viena vai divu psalmu vārdiem) - tie ir bijuši sla-

vējami un ieteicami. Tas attiecas vispirms uz Atanāziju¹ un Cipriānu². Tālāk tie, kuri pievienoja KYRIE ELEISON - arī ar to varam būt apmierināti, jo mēs lasām, ka jau Bazila Lielā³ laikā visa tauta lietoja šo KYRIE ELEISON dievkalpojuma. Tapat arī ĒPISTULU un EVANĢĒLIJU lasījumi bija un ir nepieciešami, ja vien nebūtu grēks tos lasīt valodā, kuru vienkāršā tauta nesaprot. Vēlāk, kad sākās psalmu dziedāšana, psalmi pakāpeniski tika pārveidoti INTROITĀ. Tad tika pievienota Engļu Himna GLORIA IN EXCELSIS ET IN TERRA PAX⁴, tāpat arī GRADUĀĻI, ALELUJA, NIKAJAS TICĪBAS APLIECĪBA, SANCTUS⁵, AGNUS DEI⁶ un COMMUNIO⁷. Visus šos papildinājumus nevar kritizēt, it īpaši tos, kas tiek dziedāti "de tempore"⁸ lietošanai. Tie ir senās kulta tīrības apliecinājums. Bet tas neattiecas uz Kanonu⁹.

Bet kad tika atļauts pievienot un grozīt mesu, kā katram labpatikas, tad, mantkārības un priesterisko ambīciju dēļ, mūsu bezdievīgie ķēniņi, tas ir, bīskapi un mācītāji (gani) sūka izvietot mūsu Kunga tempļi visādu dievību altārus un Baalu attēlus. Gluži kā bezdievīgais ķēniņš Ahazs bronzas altara vietā uzcēla citu, no Damaskas atvestu (2. Ķēn. 16: 10 sek.). Bet es runāju par Kanonu, šo sagrozīto un riebīgo lietu, kas savākta no daudz visāda veida neķītrībām un negēlībām. Tā me-

¹ Atanāzijs (293-373), Aleksandrijas bīskaps.

² Cipriāns (ap 200-258), Kartāgas bīskaps.

³ Bazils Lielais (ap 330-379), Cēzarejas bīskaps. Pirmais zināmais liturģijas kompilētājs un pierakstītājs.

⁴ Mesai pievienoja pāvests Simmahs (500).

⁵ Mesai pievienoja pāvests Siksts I (133-142).

⁶ Mesai pievienoja pāvests Sergijs (701).

⁷ Šie teikumi ir saastādīti no Svēto Rakstu fragmentiem un mainās atkarībā no Baznīcas Gada laika. Tos dzied koris distribūcijas laikā un tieši pirms postkomunijas kolektea.

⁸ Lietošana "de tempore" ir lietošana konkrētam Baznīcas Gada periodam.

⁹ Kanons ir tā mesas daļa, kas seko tūlīt aiz Sanctus. Kanons sākas ar TE IGITUR un ir daudzu lūgšanu un formu sakopojums. Kanona neevanģēliska rakstura dēļ Lutērs un citi reformatori to uzskatīja par īpaši piedauzīgu.

sa sāka kļūt par upuri; tika pievienoti Ofertorijs¹⁰ un maksa par lūgšanām¹¹; tad parādījās Sekvences un Prozas¹², kas tika pievienotas SANCTUS un GLORIA IN EXCELSIS. Tā mesa kļuva par priesteru monopolu, iztukšodama visas pasaules bagātības, pārpludinādama kā plašu tuksnesi visu zemi ar bagātiem, slinkiem, vareniem un baudkāriem celibātiem. Tad nāca mesas priekš mirušajiem, ceļotājiem un bagātniekiem; kas gan spēj nosaukt tikai titulus tiem, kuru dēļ mesa tika upurēta?

Un viņi jau nepārtrauc papildināt Kanonu arī šodien: tas notiek te vienu, te otru svētku dēļ; nepārtraukti tiek sankcionētas kādas "akcijas" vai kādas citas "comunicantes"¹³. Un es jau vēl ciešu klusu par "memores"¹⁴, par dzīvo un mirušo pieminēšanām, kuras vēl nav beigušās. Un ko lai es saku par visiem ārišķīgajiem pielikumiem, par tērpiem, traukiem, svečām un apmetņiem, tālāk - par ērgelēm un pārējiem muzikāliem papildinājumiem, par bildēm un tēliem? Diez vai ir vēl kāds amats un arods visā pasaulē, kas neieguldītu lielu daļu¹⁵ savas dabības mesa un savukart no mesas neiegūtu savu pelņu?

(Turpinājums sekos.)

¹⁰ Sākotnēji ofertorijs nozīmēja to, ka piemērotu psalmu pavadījumā laudis ziedo savas dāvanas. Mesā Ofertorijs kulinē ar vārdiem ERGO MEMORES... Šo mesas daļu Lutera uzskatīja kā īpaši bezkaunīgu.

¹¹ Te Lutera domā indulgences principu, apmaksātas mesas par labu maksātājam.

¹² Mesas papildinājumi; vēlāk, pāvesta Pija V laikā, no mesas izņemti.

¹³ Mesas kanona daļa.

¹⁴ Mesas kanona daļa.

¹⁵ Lutera grib uzsvērt, ka amatu un darījumu pasaule daļu savas produkcijas iegulda dievkalpojumā un tā vajadzību bagātināšanai, par to preti sev iegūstama pelņu.

Atskatīsimies uz jau aizvadītajiem
Ticības atjaunošanas svētkiem, pār-
publicējot kādu pirms turpat 470 ga-
diem rakstītu Dr. M. Lutera vēstuli.

Redakcija

MĀRTIŅŠ LUTERS PĀVESTAM LEO X

Altenburgā, 1519. gada 3. martā

Visusvētākais Tēvs!

Mani spiež liela vajadzība, sakarā ar ko es, cilvēces padibe-
ne un zemes puteklis, iedrošinos runāt ar Jums, Jūsu Gaišība
un augstā Majestāte!

Šeit pie mums ir parādījies godātais kungs Karls fon Miltica,
Jūsu Gaišības kambarsulainis, kurš Jūsu Gaišības vārdā mūsu
fīrsta hercoga Frīdriha priekšā ceļ stipru apsūdzību par manu
pārgalvību un iedrošināšanos nostāties pretī Romas Baznīcai
un Jūsu Gaišībai un pieprasa par to no manis kādu gandarī-
jumu.

Kad es par to dzirdēju, man bija ļoti žēl, ka mana patiesi uz-
ticamā kalpošana tiek tik ļauni pārprasta un ka es pats tieku
Romā Baznīcas Virsganam attēlots kā liels ļaunums un noziedz-
nieks, jo viss, ko es esmu uzsācis, ir darīts tikai, lai šīs
Baznīcas godu glabātu un vairotu.

Ko tad nu lai es tagad daru, Svētais Tēvs? Man šajā lietā
vairs nav nekāda padoma. Es nespēju panest Jūsu Gaišības dus-
mu varu, un tomēr nezinu, kā es no tām varētu tikt atbrīvots.
No manis prasa, lai es atsaucu savas tēzes. Ja mans atsaukums
spētu nokārtot to, kas caur šādu prasību tiek gaidīts, tad es
būtu gatavs bez kavēšanās tādaļ pavēlei sekot. Bet tā kā mani
raksti, pateicoties manu pretinieku pretestībai un mēģināju-
miem tos apspiest, ir izplatījušies tālāk, nekā es jebkad to
biju cerējis, un ir iesakpojušies daudzās sirdīs - dziļāk,
nekā lai tos vēl būtu iespējams atsaukt; tā kā aizvien tālāk
mūsu vācu tauta šodien sastopami cilvēki - jauki, mācīti un
apdāvināti, kuri manu lietu labi saprot, labprāt par to runā

un spēj spriest, - tad man gribot negribot jānāk pie domām neko neatsaukt, ja es Romas Baznīcu augstu vērtēju un gribu godā paturēt. Jo tāds atsaukums nepanāktu neko vairāk, kā vienīgi Romas Baznīca arvien dziļāk ieslīgtu ļaunās valodās un klaigās, un gandrīz katrs atdarītu savu muti, lai par to žēlotos...

Visusvātākais Tēvs, es apliecinu Dieva un visu Viņa radījumu priekšā, ka man nekad nav bijis nodoma, arī šodien nē, uzbrukt Romas Baznīcas un Jūsu Gaišības augstās varas tiesībām jeb kā citādi viltīgā veidā Jums kaitēt. Jā, es brīvi apliecinu, ka šai Baznīcai ir vara un spēks pār visu un ka neko citu tai nevar stādīt pāri - nedz debesīs, nedz virs zemes - kā vienīgi Jēzu Kristu pašu, kurš ir Kungs pār visu. Tāpēc Jūsu Gaišībai nevajadzētu apdāvināt ar uzticību tos ļaunos un aplamos neģitro zaimotāju purnus, kuri Jūsu priekšā par Luteru runā un dzied citādi.

Šajā lietā es tagad varu darīt tikai vienu: es labprāt gribu Jūsu Gaišībai apsolt, ka es turpmāk visu šo atlaižu lietu likšu pie malas un atstāšu miera, un pavisam būšu kluss par to; vienīgi - tādā gadījumā arī visiem mani un maniņkiem jāpārtrauc savas uzpūstās un tukšās runas. Turklāt es gribu ar atklātu rakstu visai tautai atgadināt, to mācīt un pamudināms ar visu nopietnību dot Romas Baznīcai tai pienākošos godu un nepiedēvēt tai nekādas noziedzības; arī manam asu-
mam un bardzībai, ko es esmu lietojis pret Romas Baznīcu, jā, lietojis nevietā, kad es tās neēdīgus kalpus tik sāpīgi aizskāru - nevajadzētu vairs tikt atkartotam vai atdarinātam. Varbūt tad caur Dieva žēlastību jeb caur nupat piedāvāto rīcības veidu varētu naidu likt pie malas un šķelšanos nokārtot. Jo es esmu tikai gribējis novērst to, ka caur apkaunojošu un tai svešu mantkārību tiek apganīta Romas Baznīca - musu māte un ka ļaudis tiek pavedināti uz tūdiem maldiem, ka tie sāk mācīties mīlestību mazāk gēmt vēra nekā atlaižu zīmi. Visu pārējo es turu par mazāknozīmīgu - tas nedz ir derīgs, nedz arī nodara kādu ļaunumu.

Kad es pamanīšu, ko vēl es varētu šajā lietā darīt, tad bez šaubīšanās būšu gatavs un labprātīgs to arī piepildīt. Lai mūsu Kungs Kristus pasarga Jūsu Gaišību mūsu mūžos.

Brālis Mārtiņš Luters, Dr.

DITRIHS BONHĒFERS

KAS IR UN KAS BIJA JĒZUS KRISTUS?

(Turpinājums)

Līdz ar to ir atrasta vieta, no kuras var iesākties kristologiskais darbs. Baznīcā, kur Kristus atklāj sevi kā Dieva Vārdu, cilvēciskais logoss uzstāda jautājumu: kas tu esi, Jēzu Kristu, Dieva Vārds, Dieva Logoss? Atbilde ir dota, Baznīca ikdienas viņu saņem no jauna. Cilvēcīgais logoss meklē viņu saprast, pārdzīvot un izskaidrot.

Tātad, no kristologiskās domas paliek izslēgti divi jautājumi:

1. Vai iepriekš dotajai atbildei un atbilstošajam kas-jautājumam ir vai nav tiesības pastāvēt Baznīcā. Šādi jautāt nav tiesību, jo cilvēciskajam logosam nav dota instance, kura varētu apšaubīt cita logosa patiesību. Jēzus liecība par sevi pašu paliek viena pati sevi, sevi pašu pierādoša. Šī patiesība stāv jebkuras teoloģijas aizmugurē. To "ka" Dieva atklāsme ir Kristū, nevar zinātniski ne apgalvot, ne noliegt.

2. Kā ir iespējama šī "ka" atklāsme. Šis jautājums rodas tad, ja kāds sevi grib pamatot ar Kristus pretenzijām. Līdz ar to cilvēciskais logoss uzdrošinās sevi apliecināt par sākumu un par Jēzus Kristus tēvu. Neiedomājamā pretenzijā cilvēciskais logoss sev piedāvā trinitārus vaibstus.

Izslēdzot šos abējus jautājumus, paliekam pie jautājuma pēc "kas", pēc Kristus esamības, būtības un dabas. Tas nozīmē, ka kristologiskais jautājums savā būtībā ir ontoloģisks jautājums. Viņa mērķis ir izstrādāt "kas" jautājuma ontoloģisko struktūru, izvairoties no kā-jautājuma Scillas un ka-jautājuma Haribdas. Senā Baznīca stāvēja pie kā-jautājuma, modernā teoloģija kopā apgaismības un Šleiermahera ir nonākusi līdz ka-jautājumam. Ejot vidū, atrodam Jauho Derību, Pāvilu, Luteru.

Mēs atgriežamies pie izejas punkta. Kādā mērā kristologiskais jautājums ir zinātnes centrālais jautājums? Tādā mērā, kādā transcendences jautājums top uzstādīts kā eksistences jautājums. Tādā mērā, ka šeit ontoloģiskais jautājums top uzstā-

dīts kā jautājums pēc vienas personas - Jēzus Kristus personas esamības. Kristus personas transcendence tiesā seno logosu un māca viņam aptvert jaunas relatīvas tiesības, viņa robežas un viņa nepieciešamību. Kristologija kā logologija tikai vispār dara iespējamu zinātņi. Ar to tomēr ir pamatota tikai formālā puse.

Svarīgākā ir iekšējā puse. Cilvēciskais prats caur kasjautājumu top nolikts pie savām robežām. Kas notiek, ja pretlogoss piepilda savas pretenzijas? Tad cilvēks iznīcina to "kas", kurš viņam stāv pretim. "Kas tu esi?" jautā Pilats. Jēzus klusē. Cilvēks var bīstamo atbildi negaidīt. Logoss nepanes pretlogosu. Viņš zina, ka vienam jumirst. Tā viņš tikai nāvē jautā to. Tā kā cilvēciskais logoss negrib mirt, tad jumirst Dieva Logosam, cilvēciskais logoss turpina dzīvot ar saviem neatbildētajiem eksistences un transcendences jautājumiem. Par cilvēku kļuvašais Dieva Logoss top krustā sistis no cilvēka logosa. Kas uzspiež bīstamo jautājumu, tas nogalina.

Taču, kas notiek, ja šis nonavētais Pretvārds atdzīvojas un pieceļas no mirušajiem kā Dieva uzvarošais pēdējais Vards? Ja viņš nostājas savu slepkavu priekšā? Ja krustā sistais sevi atklāj kā augšāmcelto? Šeit visusakajā veidā sausinās jautājums: "Kas tu esi?" Šeit viņš - mūžīgi dzīvais stāv pāri, ap un iekš cilvēkiem kā jautājums un kā atbilde. Pret "par miesu tapušo" cilvēks spēj strīdēties, bet iepretim augšāmceltajam viņš paliek bezspēcīgs. Nu viņš pats ir notiesātais un nonavētais. Jautājums apvēršas un krīt atpakaļ uz cilvēcisko logosu. Kas tad tu esi, ka tu tā jautā? Vai tad tu esi Patiesībā, ka tu tā jautā? Kas tad tu esi, ja tu pēc manis vari jautāt tikai tad, kad es tevi sakārtoju, taisnoju un apželoju?

Tikai tur, kur šis pievērstašais jautājums top līdzī dzirdēts, ir iespējams galīgi noformulēt kristologisko jautājumu pēc "kas". Kad cilvēks tā no savas puses jautā, īsti atklajas, kas te jautā. Tikai Dievs var tā jautāt. Cilvēks citiem tā nevar jautāt. Šeit tad var tikai atpakaļ pašam jautātājam

jautāt: kas tu esi? Jautājumi pēc "ka" un "kā" ir nenotikuši.

Ko tas nozīmē konkrēti? Nepazīstamais arī šodien nostājas cilvēka ceļā, tā ka paliek tikai jautājums: kas tu esi?, lai gan bieži no tā meklē novērsties. Viņam /nepazīstamajam/ nepieciešams ar cilvēkiem izskaidroties. Arī ar Gēti un Sokrātu vajadzēja izskaidroties. No tā atkarājas mūsu izglītība un mūsu ētoss. Bet no izskaidrošanās ar Kristus atkarājas dzīvība un nāve, svētums un pazudināšana. No ārienes to nevar ieraudzīt. Bet Baznīcai ir teikums, uz kā viss balstās: "Nav pēstīšanas nevienā citā" (Acta 4, 12). Sastapšanās ar Jēzu cēlonis ir citāds nekā sastapšanās cēlonis ar Sokrātu vai Gēti. Pie Jēzus personas pienākot, tāpēc tam nevar paiet garām, ka viņš dzīvo. Ja ir nepieciešams, Gētes personai var paiet garām, jo viņš ir miris. Tūkstoškārt ir mēģināts, sastopoties ar Jēzu, no viņa izvairīties.

Pasaules proletariātam Kristus liekas esam saistīts ar Baznīcu un buržuāzisko sabiedrību. Viņiem vairs nav nekāda kavēkļa ievietot sastapšanos ar Jēzu zināmi kvalificētā vietā. Baznīca viņiem izliekas kā lāstu iestāde, kura sankcionē kapitālistisko iekārtu. Bet taisni šeit priekš viņiem pastāv arī iespējamība Jēzu distancēt no viņa Baznīcas; viņš nav vainīgs. Jēzus jā, Baznīca nē. Jēzus šeit var kļūt par ideālistu vai sociālistu. Ko tas nozīmē, ja proletārietis neuzticoties savā pasaulē saka: Jēzus bija viens labs cilvēks? Tas nozīmē, ka pēc viņa vairs nav nekādas vajadzības. Proletārietis nesaka: Jēzus ir Dievs. Bet ar vārdu par labo cilvēku Jēzu proletārietis katrā gadījumā pasaka vairāk, nekā ja buržuā saka: Jēzus ir Dievs. Dievs viņam ir kaut kas, kas pieder Baznīcai. Bet fabriku telpās Jēzus tagadnīgi var būt klātesošs tikai kā sociālists; politiskā darbā kā ideālists; proletāriskā esamībā kā labs cilvēks. Viņu rindās Jēzus cīnās ar ienaidnieku, kapitālismu. Kas tu esi? Vai tā ir tikai izvairīšanās no jautājuma? Vai viņi savā veidā ir nopietni fundēti?

Dostojevskis ļauj Kristus telam parādīties spožumā krieviskajā Idiota formā. Viņš nenošķiras, bet nepiedienīgi izdalās

no vispārības, Viņš nesaletas ar lielajiem, bet ar bērniem. Viņš top mīlēts, par viņu top smaidīts. Viņš ir neprātīgais un gudrais. Viņš panes visu un piedod visu. Viņš ir revolucionārs, un viņš visā iekļaujas. Viņš to negrib, bet caur savu tiro eksistenci viņš sev pievērš uzmanību. Kas tu esi? Idiots vai Kristus?

Ja apdomā Gerharda Hauptmaga romānu "Neprātīgais Kristū Emanuels Kvints" ("Der Narr in Christo Emanuel Quint") vai Kristus attēlojumus-izkropļojumus pie Vilhelma Grossa un Georga Groša, mostas jautājums: kas tad tu īstenībā esi? Kristus iet cauri laikmetiem - no jauna jautāts, no jauna neizprasts, no jauna nāvēts.

Līdzīgus mēģinājumus Jēzu sastapt vai no viņa izvairīties veic teologija. Teologi viņu nodod un izrāda liekuļotu līdzcietību. Kristus aizvien tiek nodots ar skūpstu. Gribēt ar viņu tikt galā aizvien nozīmē viņa priekšā zobgalīgi klanīties un sacīt: "Esi sveicināts, rabi!". Īstenībā ir tikai divas iespējas, sastopoties ar Jēzu: vai nu cilvēkam jāmirst, vai cilvēks nogalina Jēzu.

Jautājums "Kas tu esi?" paliek divnozīmīgs. Viņš var būt tāda cilvēka jautājums, kurš pats jau sevi apzinās skartu, kad viņš jautā un dzird pretjautājumu: kas tad esi tu pats? Bet viņš var būt arī tāda cilvēka jautājums, kurš jautādams prāto: kā es ar tevi varēšu tikt galā - un tad viņš nomaskējas aiz kā-jautājuma. Kas-jautājumu Jezum drīkst uzstādīt, tikai dzirdot pretjautājumu. Tad nevis cilvēks ar Jēzu, bet Jēzus ar cilvēku ir ticis galā. Tādējādi kas-jautājums ir tikai ticībā izsakāms, kas jau satur pretjautājumu un atbildi. Tik ilgi, kamēr kristologiskais jautājums paliek cilvēciskā logosa jautājums, tas paliek divdomīgi ieslodzīts kā-jautājumā. Bet, ja šis jautājums atskan ticības aktā, tad tas top uzstādīts kā kas-jautājums, kurš dara iespējamu zinātņi.

Autoritāšu vidū ir divi pretēji tipi: autoritātes pēc amata un autoritātes pēc personas. Jautājums par autoritāti pēc amata skan: kas tu esi? "Kas" attiecas uz amatu. Jautājuma pēc personas autoritātes skan: no kurienes tev šī autoritāte?

Atbilde: no tevis, kas tu atzīsti manu autoritāti pār sevi. Abi jautājumi ļaujās novirzīties uz kā-jautājumu un ierindoties viņā. Pamatā katrs ir tāds kā es. Ir iespējams pieņemt, ka jautātais savā esamībā ir identisks ar mani. Autoritātes ir tikai draudzes autoritātes, amata autoritātes vai Vārda autoritātes nesējas, bet ne amata paša, Vārda paša nesējas. Arī pravieši ir tikai Vārda nesēji. Bet kas notiek, ja kāds uzstājas ar pretenziju, ka viņš nav tikai autoritātes nesējs, bet pati autoritāte; ne tikai amata nesējs, bet pats amats; ne tikai Vārda nesējs, bet pats Vārds? Šeit notiek jaunas esamības iebrukums mūsu esamībā. Šeit ir augstākā pasaules autoritāte, pravietības noslēgums. Šeit nav vairs svētais, reformators, pravietis, bet šeit ir Dēls. Te vairs netop jautāts: kas? vai: no kurienes tu esi? Te top uzstādīts jautājums pēc pašas atklāsmes.

(Turpinājums sekos.)

Emils BRUNNERS dzimis Šveicē 1889. gadā (miris 1968. gadā). Mācījies Cīrihes un Berlīnes universitātē. No 1924. g. līdz 1953. g. teoloģijas profesors Cīrihes universitātē. No 1938. g. līdz 1939. g. teoloģijas profesors Prinstonas Teoloģiskajā Seminārā. No 1953. g. līdz 1955. g. kristīgās filozofijas profesors Tokijas universitātē. E. Brunners ir ne tikai viens no redzamākajiem t. s. dialektiskās teoloģijas pārstāvjiem un veidotājiem, bet arī vienprātīgi tiek uzskatīts par vienu no 20. gs. ievērojamākajiem evaņģēliskajiem teologiem un reliģiskajiem domātājiem.

Redakcija

Emil BRUNNER.

Das Geheimnis des Todes.

Dogmatik, Band III.

Zürich-Stuttgart. 1960.

Emils BRUNNERS.

Nāves noslēpums.

Dogmatika, III sējums.

Cīrihe-Štutgarte. 1960.

1. V a i nāvei ir noslēpums? Cilvēkam, kurš sevi cenšas saprast vienīgi caur dabas likumiem un notikumiem, šis jautājums šķiet viegli atbildams: nē, nāve ir vispārējs dabas likums, kas pakļauts arī cilvēks. Cilvēkam jāmirēt tāpat, kā visam dzīvajam jāmirēt. Nāve nav noslēpums, bet tikai kas pārāk labi pazīstams. Katrs zina, kas viņa tāds ir - ārsti un biologi to zina tikai precīzāk: viņa ir caur dabisku iemeslu izsaukts organisma vienības sabrukums sastāvdaļās; sadalīšanās, izbeigšanās. Ar organisma vienības sabrukšanu izbeidzas arī apziņas manifestācija, kuru mēs sastopam tikai pie dzīva un aktīva organisma. Pāri paliek tikai materiālais substrāts. Zinātniski apgalums cilvēks šeit neredz nekādu noslēpumu, bet gan dabas faktu. Visas runas par kādu nāves noslēpumu viņš apzinā par bēgšanu no realitātes. Ballēs no nāves viņš neredz neko citu kā izvairīšanos no sabrukuma instinkta, priekšstatā par "dzīvi pēc nāves" viņš redz apzinātu izvairīšanos no nāves. Tas ir viss, kas aiz tā sauktā "nāves noslēpuma" slēpjas. Tas ir viens teologu un filozofu izdomājums un apņemts ar šķietamu augstāko zināšanu spīdumu, bet nav nekas cits kā

maldināšana caur vēlēšanos dzīvot.

Bet kādēļ cilvēks, kas tā runā, tomēr nav brīvs no sajūtas, ka nāve ir kas noslēpumu pilns, kāds robežfenomens, kura uz viņu pievērsto pusi cilvēks pazīst, tai laikā, kad otrā, viņam nepievērstā puse, viņu dara dziļi nemierīgu? No kurienes rodas šis nemiers, šī nojauta par kādu nāves noslēpumu?

Tas cilvēks, kurš sevi saprot tikai kā dzīvu būtni starp citām dzīvām būtnēm, nepamanā, ka ar to viņš falsificē sevi pašā īstenību. Tā ir neapdomība sacīt, ka cilvēks nomirst tāpat kā visas citas dzīvas būtnes, tad, ja nav iespējams pierādīt, ka cilvēks dzīvo tāpat kā visas citas dzīvas būtnes. Cilvēks ir izņēmuma gadījums dzīvības pasaulē. Filozofija šo atzinumu tikai noved līdz cilvēka apziņai, norādot uz faktu, ka vienīgi cilvēka gara seko garīgiem mērķiem, atzīst garīgas vērtības un tās īsteno, ka viņš viens pats rada kultūru, ka viņš viens meklē patiesību, tiecas pēc labā, cīnās par taisnīgumu. Šī apziņa pieņēra melos apgalvojumu, ka cilvēks dzīvo tāpat kā visas pārējās dzīvas būtnes. Bet tikpat maz, cik viņš dzīvo kā viņas, tikpat maz viņš arī mirst kā viņas. Cilvēka nāve ir kas pilnīgi citādāks nekā dzīvnieku nāve. Taisni tas ir sevišķais pie cilvēka, ka viņš savu dzīvi - un tikai viņš - apzinās kā "esamību" un "nāvi". Viņš nāvi var aptvert jau iepriekš, pirms tās nākšanas. Un šis drošās zināšanas par nenovērsamo nāves likteni guļ kā ēna pār visu viņa dzīvi. Vienīgi cilvēks apzināti iet pretim savai nāvei, nāvē iekšā. Viņš vienīgais zina, ko viņš nāvē pazaudēs. Tādā mērā, kādā cilvēks sev dod norādīnu par savu cītiesamību, ja viņš to atzīst, ka viņš - viņš viens - ir personība, viņa nāve top viņam par necaurredzamu noslēpumu. Tai laikā, kad cilvēks var novērot un aptvert viena dzīvi savienota organisma sadalīšanos sastāvdaļās - kaut gan arī šeit daudz kas paliek neskaidrs, viņš nezina, kas notiek ar to, kas visas atsevišķās sastāvdaļas savienojis vienā veselā - viņš pat aptuveni nespēj stādīt priekšā "Es nāvi", "Es nomiršanu". Jo tas nav redzams, taisni tāpat kā Es ir neredzams. Tam jānozīmē, ka Es atraisīšanās pārspēj cilvēka iztēles spējas, ka Es nesastāv no sa-

stāvdaļām, kuras varētu izšķīst. Ko tas nozīmē: Es nāve, to es uzzinu tikai tad, kad es to piedzīvoju.

Viedoklis, kuru iegūstam caur zinātni, bioloģiju, psiholoģiju, neirololoģiju par nāvi, no kura izslēgtas visas runas par nāves noslēpumu, ir mārticības produkts. Materialisms nav zinātne, bet metafizika, pie kam no visām metafizikas sistēmām vissliktāk pamatotā, kura ar spēcīgiem un neatspēkojamiem argumentiem sen jau atspēkota (literatūras saraksts). Tik ilgi, kamēr mēs nezinām to, kā no kaut kā objektīva, no masas daļiņas kustības telpā radies kaut kas subjektīvs, radusies doma, tik ilgi mēs arī nezinām, kas ir persona un kas ir personas nāve. Tādēļ šeit pēdējais vārds ir: "Ignoramus et ignorabimus" (Dubois-Reymond). Bet ar to cilvēks nekad nesamierinājas. Viņš meklē kādu atsegumu necaurredzamajā nāves noslēpumā, kurš tikpat maz varētu būt meklējams objektīvo zināšanu sfērā, cik zināšanas par cilvēka personas esamību.

2. Tālu starp visu zemju tautām un visiem laikmetiem ir izplatīts uzskats par dvēseles tālāko dzīvi pēc nāves, tātad uzskats, ka nāve ir "dvēseles atdalīšanās no miesas". Šis uzskats ir izsacīts visdažādākajos variantos, sākot ar primitīvu animismu, beidzot ar filozofisku nemirstības mācību. Bet šis uzskats pieņem arī indiskās karmas mācības uzskatu, tā ir mācība par morāļajiem nopelniem atbilstoši dvēseles reinkarnācijai nakošajās eksistencēs, vai - vispirms pie senēģiptiešiem atrodamā - viņpasaules tiesas priekšstata izskatu, kurā vienas dvēseles saņem plašu, gaišu un laimīgu, bet citas - tumšu, nelaimīgu un moksliņu esamību viņpasaule. Šāda veida priekšstati apliecina kādas zināšanas par to, ka daba nav identificējama ar cilvēka personību.

Rietumu gara vēsturei sevišķi nozīmīga tapa Platona mācība par dvēseles nemirstību. Viņa ir tālāki tadēļ tik dziļi iespiēdusies rietumu cilvēka domāšanā, jo viņa - kaut arī zināmā modifikācijā - uzņemta kristīgajā teoloģijā un baznīcas mācībā un Laterāna koncilā 1512. g. pasludināta ka dogma.

Kopš Kalvina pēcreformācijas protestantismā viņa kļuvusi kā pašsaprotama, kristīga mācība. Tikai jaunākajos laikos (lite-

ratūras saraksts), padziļinoties Jaunās Derības izpratnei, atkal top izsacītas stīpras šaubas par šīs mācības savienojamību ar kristīgo personas izpratni, to (šo mācību) atbidot atpakaļ pie saviem pirmskristīgajiem, ideālistiski filozofiskajiem pirmsēļiem.

Mēs šeit nodarbosimies ar šo mācību tikai no viena redzes punkta: kas ir nāve? Proti, ja dvēsele savos pamatos ir nemirstīga, kā Platons un viņa sekotāji to māca, tad nāves problēma ir vienā veidā atrisināta, tā ka nāve vairs cilvēka personu dziļi neaizskar. Tad mēs zinām, ka esam tā "konstruēti", ka mūsu būtiskā daļa no nāves netiks skarta. Nemirstīgajai dvēselei nāve var izdarīt tikpat maz, cik satrakoti vilņi bakaļ. Tādējādi dvēsele nāvē paliek tas pats, kas viņa ir. Viņa tikai top atbrīvota no savas tumšās pavadones miesas. Bet tas nozīmē: cilvēks un laiks būtiski nepieder cits citam; patiesi cilvēciskā, cilvēka dižciltīgā daļa ir bezlaicīga; tikai cilvēka nedižciltīgā daļa, zemākā daļa, viņa ķermeniskais un jutekliskais top par nāves laupījumu. Miesa ir mirstīga, dvēsele nemirstīga. Mirstīgajā apvalkā slēpjas šis dižciltīgais, mūžīgais kodols, kurš nāvē no šī apvalka top atbrīvots.

Šī nāves uztvere, kura cēlusies no cilvēka duālistiskas pašizpratnes, ka viņš rezultē vienā būtņē no (mirstīgas) miesas un (nemirstīgas) dvēseles - nav savienojama ar kristīgo uztveri, kura cilvēku aizvien redzējusi kā Vienību, Vienību Dieva priekšā. Platoniskais duālisms neved tikai pie kādas apšaubāmas nāves idealizēšanas, redzot nāvē nemirstīgas dvēseles atbrīvošanu no mirstīgās miesas cietuma, bet tas ved arī pie tāda cilvēciskās personības uzskata, ka uz personas kodola nav attiecināma atbildība. Kas tad ir īsti atbildīgs par ļauno? Dvēsele, kura kā dievišķa neko par ļauno nezina, vai miesa, kura par to nekā nevar zināt?

Platona atbilde - un līdz ar viņu visu ideālistu, ieskaitot Kantu, atbilde -, ka tikai dzīvnieciskais, "tas tumšais kumelš sadalītajā cilvēkā" (Pedrs), jutekliskais vai miesiskais ir atbildīgs par ļauno. Tādējādi ļaunais nav vis gara akts, bet no gara nesaistītu dziņu akts. Saasinot jāsaka:

Ļaunais ir gara kavēklis, gara izklaidība, neveiksme - bet ne grēks. Ļaunais nav pretruna, bet gara kūtrība, tam nav attiecību ar Dieva Gribu, bet tas ir nepilnība vai disharmonija starp ar saprātu apveltīto un ar saprātu neapveltīto dabu. Turpretim augstākajam, garīgajam Es pie tā nav nekādas līdzdaļas. Garīgais Es pats ir dievišķs pēc dabas, dzirksts no dievišķas uguns, daļa no dievišķā saprāta, substancionali dievsaturošs. Ļauno nedara Es, bet zvērs mani. Līdz ar to Es un atbildība ir savstarpēji nesaistīti, tas nozīmē, personība netop uztverta kā vienība. Caur Es idealizēšanu ideālismā cilvēka izpratne pierādās kā nereālistiska.

Starp visiem filozofiem, kuri izteiksmīgi nodarbojušies ar nāves problēmu - no Platona līdz Šopenhaueram un Ničem - Heidegers ir visaugstāk vērtējamais jau tā iemesla dēļ, ka viņš, viņš viens, nāvi uztver ne kā kailu dzīvības galu, bet visu cilvēka dzīvi redz iezīmētu caur iepriekš zināmo nāvi, kā "esamību uz nāvi". To pirms viņa nav atzinis neviens filozofs. Jo viņi visi sekojuši tieksmei cilvēku kā *Humanus*, cik iespējams, distancēt no viņa humanitātes spožumu apdraudējumiem, riebigajiem, nepatīkamajiem dabas faktiem, tikai tadējādi iespējams dalījums būtiskajā un nebūtiskajā daļā. Par kādu ideālistisku divdalījumu pie Heidegera vairs nevar būt ne runas, tāpat kā par kādu krasi materiālistisku uzskatu. Cilvēks top redzēts kā veselums, kurš neatšķiras no esamības laikā, bet taishni ar to identificējas. Tikai tadēļ cilvēka esamība ir esamība uz nāvi.

Tas ir kas nozīmīgs. Tikpat svarīgs ir pārējais, tas, ka Heidegers nāvi saista tuvās attiecībās ar personības esamību. Jo - tā ir viņa tēze - taishni caur zināšanu par nāvi cilvēks iegūst savu personīgo esamību, savu "istumu". Caur to, ka cilvēks apziņīgi atzīst esamību uz nāvi, ka viņam ir drosme raudzīties nāvei acīs, viņš top izcelts no bezpersoniskās, kolektīvās masas eksistences un - tā mēs drīkatam Heidegeru saprast - kļūst viņš p a t s.

Šis uzskats nav tikai kaut kas jauns filozofijā, bet viņš pienāk, kā mēs redzējam, zīmīgi tuvu kristīgajai nāves iz-

pratnei, bez šaubām, to vēl neaizsniedzot. Šī izpratne ir neapmierinoša par tik, par cik viņa personas esamību, istumu nesaprot kā atbildību un viņu neved saistībā ar kādu noteiktu attiecību nepieciešamību, bet ar to šis istums paliek bez satura. Tādēļ šī uztvere dod iespējamības sevi ienest nihilismu, kā mēs to redzam pie Heidegera sekotājiem, piemēram, pie Žana Pola Sartra - tur sastopams kāds pavisam neaizsegts nihilisms.

3. Kāda tad ir k r i s t ī g ā nāves izpratne? Vecajā Derībā, šķiet, par to trūkst kādas oriģinālas izpausmes. Cilvēks mirst kā visas dabas būtnes un daļas likteni ar radību. Par tālāko dzīvi pēc nāves arī Vecajā Derībā izplatīts uzskats, ka tā ir ēnu eksistence Seolā, apakšzemes valstībā. Dievbijīgs cilvēks pazemīgi pieņem nāves likteni kā Dieva iekārtojumu, bez dziļākas iespriešanās nāves noslēpumā. Bet vienā vietā izepiežas cauri kāda cita uztvere. 90. psalmā sacīts: "... māci mums mūsu dienas tā skaitīt, ka gudru sirdi iegūstam." Tā ir tātād nāves apdomāšana, kas cilvēku dara "gudru". Bet tomēr nāve top saprasta kā dievišķo dusmu iedarbība. ("Dusmas" šeit un citur jāsaprot kā mūsu cilvēcis-kais "pagaidu vārds".) Grēks un nāve top saistīti cits ar citu. Nāve atklājas kopsakarībā ar atbildību Dieva priekšā. Viņa ir Dievs piespriesta tiesa. Cilvēks nāvi vairs neredz kā savu, saskaņā ar radīšanu, miesīguma dabiskās sekas, bet kā Dieva reakciju uz viņa grēkiem.

Šis kopsakarības sākums top redzams jau Vecajā Derībā - arī, ja par to top runāts vēl neskaidri un nepilnīgi - Jaunajā Derībā tā top radikāli atzīta: nāve ir grēka sekas un sods par tiem. "Nāve ir grēka alga" (Rom. 6, 23); nāve ir pasaulē ienākusi līdz ar grēku (Rom. 5, 12). Tagad cilvēks vairs nav nostādīts tikai iepretim praviešu vārdam kā psalmists, bet iepretim Jēzū Kristū par miesu tapušajam Vārdam, Jaunā Derība vairs nerunā kā Vecā tikai par grēku, bet par grēku kā eksistenoes totalitāti negatīvi ietekmējošu lielumu. Grēku un nāvi Jaunajā Derībā redzam kā vienību; kur valda grēks, tur valda arī nāve.

Kādēļ grēks un nāve ir savstarpēji nešķirami atkarīgi, tā ka grēkam seko nāve? Grēks nav tikai morāls ļaunums, bet radības sacelšanās pret Radītāju. Tā kā cilvēks kā grēcinieks noliedz savu piederību Dievam un to pārvērš piederībā sev pašam, viņš top šķirts no Dieva, kā no visas dzīvības Pirm-pamata; viņa vaina nostājas starp mīlošo Dievu un cilvēka realitāti. Līdz ar to radība sagrauj savu pašas dzīvības sakni, kopību ar Dievu. Bet cilvēks nespēj saraut visas Dieva Radītāja nosacītās saites, viņš paliek saistīts pie Dieva, bet tagad viņš Dieva mīlestības vietā stāv zem Dieva dusmības. Tā cilvēks no svētuma pilnām attiecībām nonāk pie par nesvētām kļuvušām attiecībām, no dzīvības nosacījuma, dzīves kopībā ar Dievu - Dievtālumā, un, proti, Dievtālumā, kurš tagad top apstiprināts no paša Dieva. Līdzība sakot: cilvēks top izraidīts no Paradīzes, un tās ieejas priekšā top nolikts eģģelis ar liesmojošu zobenu, nav vairs ceļa atpakaļ, cilvēks iestīdzis savos grēkos, un tie top viņam "pieskaitīti" kā grēki. Tas ir tas, kas viņu no Dieva šķir. Tiesas ēna guļ pāri visai viņa dzīvei un pārvērš to par dzīvi tumsā, izraidījumā. Šī dzīve, kā arī viss faktiski ir esamība "uz nāvi". Miesīgā, fiziskā nāve ir tikai pēdējais, kas atklāj pilnu atklāsmi par šīs grēcīgās dzīves iekšējo raksturu, ka grēcinieks sabrūk nāvē, ka viņš nes sevī nebutības un galīgas iznīcināšanas zīmogu, ja viņš ir pazaudējis pamatu, kas ir visas dzīvības avots un kas pats ir dzīvība. Kā miesa ir patiesas personības dzīves darbarīks un ārējā manifestācija, tā miesīgā nāve ir grēka skartās personības ārējā manifestācija.

Šī nāve, bez šaubām, nav tikai kaili fiziska, viņa nav kails mirstīgums, mūsu miesīgās kreatūras beigas, bet viņa ir personības nāve, bojāeja, thanatos. Šis thanatos, kādu to redzam Jaunajā Derībā, ir kāds Dieva iekārtojums, bet viņš nav pirmatnējs, viņš nav pamatots dievišķajā kārtībā, bet izcēlies nekārtības dēļ. Viņš ir dievišķo dusmu reakcija uz cilvēcisko sacelšanos. Viņš ir kas tāds, kas nācis klāt pa starpu pie dievišķā iekārtojuma, kas ir pretruna ar Dieva patieso gribu,

vīga mīlestību un tikai caur cilvēka grēku, caur kārtības izpostīšanu nosacīts Dieva dusmu iekārtojums. Bet Dievs, kas cilvēku rada no mīlestības uz mīlestību, šo pa starpu klat pienākušo negrib. Lai parādītu savu isto grību, lai atklātu dikaiosyne theou, viņš Jēzū Kristū atkal atjauno savu pirmatnējo un absolūto kārtību, mīlestības dzīves kartību. Pašam no sevis cilvēkam nav iespējamības izrauties no saistības ar grēku un atgriezties saistība ar Dievu. Tas var realizēties tikai caur To, kas top atkal dāvināts "Vārdā, kas bija sākumā" un, proti, tā, ka Tas cilvēka personības esamībā atjauno dzīvības vārdu vīga pirmatnībā.

Tomēr mēs vēl nevaram dzīvot piepildījumā, bet tikai ticību uz šo Jēzū Kristū notikušo izlīdzinājumu. Pie atpestīšanas no šīs nāvei lemtās miesas, kopības ar Dievu pilnatjaunošanas - mūžīgās dzīvības, kura Kristū mums apsolīta, mēs varam būt līdzdalīgi ticībā, bet vīga vēl nav kļuvusi redzama, apjēdzama realitāte. Proti, tādēļ mēs dzīvojam kā no grēkiem principiāli atbrīvoti, redzami, empīriski caur pazišanās zīmēm kā izlīdzinātie, ar Dieva grību caur Dieva mīlestību savienotie, bet faktiski aizvien kā sacēlušies un Dieva ienaidnieki. Šis atlikums vēl nav dzēsts, mēs vēl joprojām esam "nāvei lemtajā miesā", tādēļ vēl aizvien mūsu liktenī ir kaut kas no nāves. Šis atlikums ir fiziskā, miesīgā nomiršana. Neticīgajiem šis kaut kas ir realitāte, bet ticīgajiem vīga ir vēl gan pastāvošā nerealitāte. Tādēļ nāve tam, kas Kristum tic, ka "atbrīvošanās, lai būtu kopā ar Kristu", tikai tāpēc ir viegla nāve, neraugoties uz visām nāves bailēm. Jo viņš zina, ka tā ir tikai pāreja uz mūžīgo dzīvi, pagaidām nedefinējamo dzīvi.

Tā ir kristīgā nāves izpratne. Viņā atsedzas nāves noslēpums, protams, ka arī šis, tāpat kā visas citas pagaidu ticības ziņāšanas, ir nepilnīgas, līdz mēs redzēsīm "vaiņu vaiģā".

ŪRAS SĀRNIVĀRA
 VAI BĪBELEI VAR UZTICĒTIES?
 (Turpinājums)

JAUNĀS DERĪBAS TEKSTS

Teksta un tā pētīšanas vēsture.

Jaunās Derības rakstu pavairošanu, vismaz pašu svarīgāko no tiem, visticamāk sākās neilgi pēc to rašanās. Vidusjūras zemju izglītotākā daļa lietoja vai vismaz suprata grieķu valodu un tādējādi neizjuta vajadzību pēc tulkojumiem. Bet tā kā latīņu valoda bija Romas valsts oficiālā, kā arī ikdienā lietojamā valoda plašos Vidusjūras zemju centrālajos un rietumu rajonos, tulkojumi šajā valodā tika sagatavoti ne vēlāk kā m. ē. 2. gadsimtā. Vecajā latīņu valodā (Vetus Latina) Vecas Derības variants tika radīts no Septuagintas. Vienīgi tā citāti un fragmenti ir saglabājušies. Tomēr ir saglabājušies daudzi Jaunās Derības manuskripti vecas latīņu valodas varianta. Tas pastāvēja divas vai trijas savā ziņā atšķirīgas formas - Āfrikas, Itālijas un Spānijas variantos. Šī teksta formu daudzveidība, kā arī atkārtotas parrakstīšanas rezultātā ieviesušās kļūdas radīja nepieciešamību tos rediģēt; pēc Romas bīskapa Damasus pieprasījuma to veica Jerome. Lai gan sākotnēji sastapis daudzu baznīcas vadītāju pretestību, šis rediģētais variants pakāpeniski ienāca vispārējā lietošanā un kļuva par standartvariantu - Versio Vulgata ("Vulgate") - viduslaiku kristietības latīniskajā daļā. Kaut arī vēlreiz rediģētā variantā, Tridentas koncils 1546. gadā šo tekstu pasludināja par Romas katoļu baznīcas oficiālo variantu. Šī teksta trešais rediģētais variants, dēvēts Clementīnu (pāvesta Klementa VIII vārda), 1598. gadā kļuva par oficiālo variantu. Mūsdienās vairāku konferencesju specialistu grupas sagatavotais jaunais redakcijas variants tika publicēts

1969. gadā.¹

Pateicoties to senajai izcelsmei, Manuskripti vecās latīņu valodas variantā joprojām tiek izmantoti Jaunās Derības tekstu pētījumos. Laikaposmā no otrā līdz ceturtajam gadsimtam Jaunā Derība tika tulkota arī trīs galvenajos Ēģiptes ("Koptiskajos") dialektos: Sahidic (Thebaic, dienvidu), Bohairic (Memphic, ziemeļu) un Vidusēģiptes, kā arī gruzīnu (tagad tā ir PSRS daļa), gotu, arābu u. c. valodās. Ap m. ē. 170. gadu asīrietis Tatiāns sagatavoja Evangēlija harmoniju (četrus evaņģēliju sakopojums), to sauca Diatessaron ("četrus vienība"). Armēņu valodas tulkojumā ir saglabājušies šim darbam veidotie komentāri, kuru autors ir Sirijas Aphron (Ephraem), kas arī divos arābu valodas variantos pats Diatessaron; tas savukārt norāda, ka šie komentāri tika plaši izmantoti. Diezgan agri tika sagatavoti tulkojumi arī sīriešu valodā. 5. gadsimtā bīskapa Rabbula sagatavoto šī tulkojuma rediģēto variantu, kurā saucās Peshitto, izmantoja sīriešu kristiešu divi galvenie (joprojām eksistējošie) virzieni: Nestoriēši (431. g. no amata atceltā Konstantinopoles patriarha Nestora vārdā) un Jakobīti (monofizītiskais variants, 578. g. no amata atceltā Edesas bīskapa Jacob Baradeus vārdā). Visi šie varianti tiek izmantoti Jaunās Derības tekstu pētījumos.²

Vairāk nekā gadu tūkstoša laikā atkārtotu pārrakstīšanu rezultātā ļoti daudz kļūdu ieviesas Latin Vulgate. Daudzas no izmaiņām radās no vecās latīņu valodas. Salīdzinot gan grieķu, gan latīņu tekstus, tā rediģēšanu aizsāka Spānijas kardināls Ximenes. Šis tā sauktais Complutensian Polyglot tika nodrukāts 1514.-1517. g. Spānija. To uzzinot, šveiciešu iespiedējs Frobens no Bāzeles lūdza slavenajam zinātniekam Roterdamas

¹ Kimmels V. G. Ievads Jaunajā Derībā (orig. nos. "Einleitung in das Neue Testament", 17. izd., 1973), 4. uzlab. izd., 1977, 532.-536. lpp.

² Geislers N. L., Niks V. B. Vispārējs ievads Bībelē, 1968, 329.-343. lpp. (GNI).

Erasmam drukāšanai sagatavot Jauno Derību grieķu valoda. Izmantojot pāris pēdējos miniskus (Manuskriptu mazie burti), viņš šo darbu paveica liela steigā. Frobens Jauno Derību nodrukāja 1516. gadā. Tās otrajam izdevumam 1519. gadā Erasmus izmantoja vēl vienu grieķu Manuskriptu. Pēdējais Erasma sagatavotais Jaunās Derības grieķu valodas variants tika publicēts 1535. gadā. Tas balstījās uz bizantiešu tipa tekstu (par to nedaudz vēlāk) un saturēja arī lasījumus no dažiem vēlākiem Manuskriptiem. Tā kā Atklāsmes grāmatas pēdējie panti truka vienīgajā šīs grāmatas Manuskriptā, kas atradās Erasma rīcībā, iztrūkstošo daļu viņš grieķu valodā iztulkoja no Latin Vulgate. Iespējams, ka, tulkojot Jauno Derību vācu valodā (publicēta 1522. g.), Lutērs izmantoja tieši 1519. gada izdevumu. Parīzes drukātāja Robēra Etjēna (Robert Etienne) apgādā izdotā Jaunā Derība grieķu valoda (pirmais izd. 1546. g., trešais izd. - 1550. g.) kļuva par pirmo izdevumu, kurš saturēja kritisku aparātu, kas balstās uz 15 Manuskriptiem grieķu valodā. Teksts balstījās uz Erasma grieķu valodā tulkotās Jaunās Derības ceturto un piekto izdevumu. Etjēna sagatavotajā ceturtajā izdevumā 1551. g. tiek ieviests teksta dalījums pantos. Jaunajā Derībā joprojām pastāv šis dalījums.

Teodors Beza (Theodore Beza) (Beze, 1558-1605, Ženēvā sākotnēji Kalvina līdzstrādnieks, vēlāk pēctecis) 1569. gadā publicēja Jauno Derību grieķu valodā (jaunais izd. 1582. g.). Tas teksts bija tāds pats kā Etjēna 1550. gada izdevumā, bet tajā bija atrodami pāris lasījumi no D (Bezae Claromontanus) kodeksa. 1624. gadā Leidenē (Leiden), Nīderlandē, braļi Elzevirji publicēja Jauno Derību grieķu valodā, izmantojot Bezas 1565. gada izdevuma tekstu, un tad līdz 1687. g. daļēji rediģētus sešus papildizdevumus. 1633. gada izdevuma priekšvārda tika apgalvots, ka tā teksts ir ab omnibus receptus, visu atbalstīts. Šī izdevuma teksts bija gandrīz identisks ar Etjēna tekstu. Tas kļuva par "Textus receptus" jeb standarta tekstu, no kura Jauno Derību tulkoja līdz pat 19. gadsimta otrajai pusei.

Laikapuma no 1648. līdz 1831. gadam šajā jomā strādājošie

pētnieki vāca un kārtoja Jaunās Derības tekstu materiālu. Svarīgu ieguldījumu šajā darbā deva vācieši J. A. Bengels (J. A. Bengel; miris 1752. g.), J. J. Vetšsteins (J. J. Wettstein; miris 1754. g.) un J. J. Grīzbahs (J. J. Griesbach; miris 1812. g.). Grīzbahs klasificēja Jaunās Derības manuskriptus aleksandriešu, rietumu un bizantiešu "saimē". Šajā aspektā viņš dibināja pamatus turpmākajiem tekstu pētījumiem. Savu Jaunās Derības grieķu valodas variantu viņš publicēja 1775.-1777. gadā.

Attiecībā uz Textus receptus periodā no 1831. līdz 1881. g. iestājās zināms pārtraukums. Pēc tam Jaunās Derības izdevumi grieķu valodā tika publicēti, izmantojot lasījumu vērtējuma metodi. Vācietis Konstantīns fon Tišendorfa (Konstantin von Tischendorff; miris 1874. g.) dibināja, rediģēja un publicēja vairākus senus Jaunās Derības Manuskriptus. Visslavenākie no tiem bija Codex Sinaiticus jeb Codex Alep, kurš tika atrasts 1844.-1845. g. Svētās Katrīnas klostera bibliotēkā Sinaja kalnā. Pēdējā laikā šajā klosterī esošie seno grieķu, arābu, koptiešu, etiopiešu un sīriešu Manuskripti ir mikrofilmēti pētnieku vajadzībām.

Ievērojot stingrus metodiskus principus, Anglijas pētnieki no Kembridžas B. F. Vestkots (B. F. Westcott; miris 1901. g.) un F. Dž. A. Horta (F. J. A. Hort; miris 1892. g.) sagatavoja jaunu Jaunās Derības izdevumu grieķu valodā. Viņi sadalīja Jaunās Derības tekstu materiālu sekojošās grupās: 1) sīriešu Antiochean-Byzantinian (E, F, G, H, S u. c. kodeksi un vairums minuskuļu); 2) rietumu (izveidojās Sīrijā, bet pārvietojās uz rietumiem; Delta, Theta, Syriacc, Old Latin kodeksi); 3) ēģiptiešu jeb neitrālais (Aleph, B jeb Vaticanus u. c. kodeksi); 4) aleksandriešu (C, L kodeksi 33 grupās, Sahidic, Bohairic varianti u. c.). Pēc viņu domām, ēģiptiešu neitrālā un aleksandriešu tekstu tipiem bija kopēja izcelsme, un tie bija senī un diezgan tīri, t. i., tuvu rokrakstu oriģināliem.

Kopš 1881. gada Jaunās Derības teksta formu klasifikācijā ir notikušas tikai nelielas korekcijas. Vairākus mūsu gadsimta

gadu desmitus plaši tiek izmantotas vācieša Eberharda Nestles (Eberhard Nestle) sagatavotie un vairākos izdevumos klajā laistie Jaunās Derības izdevumi grieķu valodā. Pēdējos izdevumus sagatavoja viņa dēls Ervīns Nestle (Erwin Nestle). 1966. gadā Apvienotās Bībeles Biedrības publicēja jaunu kritisku Jaunās Derības izdevumu grieķu valodā, to sagatavoja K. Ālands (K. Aland), M. Bleks (M. Black), B. Mecerģers (B. Metzger), A. Vikgrēns (A. Wikgren) un K. M. Martini (C. M. Martini). Jauni atkārtoti tā izdevumi tika publicēti 1968. g. un 1975. g. Šajā izdevumā Manuskriptu evidence parasti tiek ierindota sekojošā lejupejošā kārtībā: aleksandriešu, cēzariešu, rietumu un bizantiešu.

18. gadsimtā tika izvirzīta hipotēze, ka Ēģiptē Hesychius piedēvētā Jaunās Derības teksta rediģēšana tika veikta ap 300. g. Tika pieņemts, ka šīs redakcijas rezultāts ir aleksandriešu teksta tips (Aleph, B, C u. c. kodeksi). Uzskatot par relatīvi tīru, tuvu oriģinālam, Horts to nosauca par "Neitrālu".

Papirusa teksta P-75 (attiecināms uz m. ē. aptuveni 200. g.) publikācija un tā izpēte 1961. gadā lika secināt, ka kodekss B jeb Vaticanus nevar būt ap 300. gadu izdarītas revīzijas rezultāts. Drīzāk gan, tas – kā pazīstamais manuskripts P-75 – var tikt uzskatīts par gadsimtu vecāka teksta tipa rūpīgu kopiju, jo šie abi teksti ir gandrīz identiski. Tas lika atteikties no "Hesychius recenzijas" hipotēzes. Būtībā Hortam bija taisnība, uzskatot B jeb Vaticanus kodeksu par "relatīvi tīru" tekstu. Aleph kodekss pārstāv to pašu teksta tipu grieķu valodā, bet nav tik "tīrs" kā B kodekss.

P-66 teksta izpēte (papirus Bodmer 2) liek secināt, ka cilvēks, kas to pārrakstīja, nebija nedz tik meistarīgs, nedz rūpīgs kā P-75 teksta pārrakstītājs. P-66 tekstā ir daudz labojumu, daži no tiem bizantiešu jeb Koinē (K) teksta tipa virzienā.

"Bizantiešu jeb Koinē teksta tipam" ir divas pamatīpatnības:

- 1) teksts grieķu valodā ir uzlabots un piegludināts, un
- 2) dažādos Evangēlijos zināmā mērā līdzīgie Jēzus apgalvojumi

ir identiskāki. Šāda veida izmaiņas atrodamas arī "rietumu" teksta formā, pārsvarā tās atspoguļojas D jeb Claromontanus-Cantabrigiensis kodeksā.³ Šīs izmaiņas nav mainījušas Jaunās Derības vēstī kā tādu, jo tās (papildus lingvistiskajiem uzlabojumiem) tikai nozīmē to, ka vārdi un teikumi ir pārvietoti no viena Evangēlija citā, pie tam šīs izmaiņas attiecas gandrīz vienīgi uz pirmo trīs Evangēliju pierakstiem. Kad notikusi vārdu un teikumu pārvietošana saskaņā ar vecākiem un ticamākiem manuskriptu tekstiem, tie tomēr paliek savās sākotnējās vietās.

Tipiskie "teksta kritikas vadošie principi" ir sekojoši:

1) lasījums, kuru atbalsta vislielākais seno Manuskriptu skaits, varbūt ir sākotnējais teksts; 2) lasījums, kuru atbalsta aleksandriešu un rietumu teksta formas, vairumā gadījumu ir vislabākais; 3) īsākā lasījuma forma varbūt ir tuvāka oriģinālam; 4) "raupjākais" un vismazāk "piegludinātais" lasījums, iespējams, arī ir sākotnējais teksts; 5) "visgrūtākais" lasījums varbūt ir sākotnējais teksts; 6) lasījums, kas "nav harmonijā" ar citu lasījumu, ļoti iespējams, ir sākotnējais teksts.

Šie vadošie principi ne vienmēr izrādās pareizi. Tādēļ parasti tiek lietoti tādi termini kā "varbūt" un "iespējams". Teksta pētījumi liek secināt, ka pārrakstītāji ne vienmēr ir papildinājuši tekstu ar iekļāvumiem no citām Bībeles daļām. Dažos gadījumos šis apgalvojums izrādās patiess. Citos gadījumos šie pārrakstītāji izlaida vārdus vai to daļas, reizēm izlaižot pat pa rindai. Ļoti piesardzīgi jāizturas pret pieņēmumiem, ka "raupjākais" un mazāk "piegludinātais" lasījums ir pirmavots. Jo pārrakstītājs ar vājām valodas zināšanām var būt pielaidis kļūdas, kuras padara šo tekstu nabadzīgāku un neveiklāku. Vēloties to izlabot, pārrakstītājs sabojā šo tekstu. "Harmonizēšanas" jautājums attiecas gandrīz vienīgi

³ Gordons D. Fi. P75, P66 un Origen Agrās teksta izskatīšanas mīts Aleksandrijā.; Ričards N. Longenekers, Merila K. Tenney. Jauni aspekti Jaunās Derības izpētē, 1974, 19.-45. lpp. (NDN).

uz pirmajām trim Evangēlija daļām.

Kopumā tikai aptuveni 1/60 tekstu variantu paceļas pāri trivialitātēm, t. i., vārdu rakstībai, artikulu lietošanai u.c. elementiem, kas pārsvarā neparādās tulkojumā un nemaina teksta nozīmi. Pat, ja tie reizēm parādās tulkojumā, teksta nozīme netiek skarta. Matemātiski rēķinot, aptuveni 98,33 % teksta praktiski ir tīri jeb savā sākotnējā formā. Pat 1,67 % nozīmīgāko variantu neietekmē nevienu doktrīnas vai kristīgās izturēšanās aspektu. Pie tam visos šādos gadījumos citas Bībeles vietas palīdz lietas būtību noskaidrot.

(Turpinājums sekos.)

E K U M E N I S M S

HANSS KINGS

24 TĒZES PAR DIEVA JAUTĀJUMU

(Turpinājums)

A. J Ā VAI N Ē ISTENĪBAI?

I. IEVĒROJOT ISTENĪBU TĀS KOPUMĀ, NEPIECIEŠAMS IZDARĪT KĀDU POZITĪVU VAI NEGATĪVU PALATIZŠĶIRŠANOS, KURA VISPĀRĪGI NOTEIKTU, VEIDOTU, IEKRĀSOTU CILVEKA PAMATNOSTĀJU PRET ŠO ISTENĪBU: PAMATNOSTĀJU PRET SEVI PAŠU, PRET CITIEM CILVEKIEM, PRET SABIEDRĪBU, PRET PASAULI.

a) BEZJĒDZĪBAS PIEREDZE. Viss ir bezjēdzīgs - tā top sacīts noteiktās situācijās. Un neviens nevar to parredzēt; istenība, tāpat viss, kas ir, ir apdraudēta caur vispārēju tagadnīgu nederīgumu, neesamību. Tas nozīmē: caur pagājušo, sabrukušo, izbeigušos rodas neesamības iespēja. Tas istenību padara a p š a u b ā m u. Jautājums par esamību vai neesamību kļūst neatvairāms. Radikāls nihilists, kā to apraksta Niče, principiāli apgalvo: esamības noliegums - paliekot pie visas istenības nederīguma - ir iespējams. Tad jautā: viss, arī es un pasaule, galu galā ir haotisks, absurds, iluzors, neesošs.

No tā mēs izejam, jo katrs vairāk vai mazāk savā dzīvē pieredzam: nav pilnīgi nekā, par ko nevarētu šaubīties un par ko nevarētu pat izmīst! Ne tikai metodiskas šaubas, kā pie Dekarta, bet arī eksistenciālas šaubas, kā pie Paskāla, neiesakas tikai ar Dieva jautājumu. Tas jau sākas ar esamības jautājumu; tas nozīmē - tas sākas ar visasūsu cilvēciskās būtības un vispārējās istenības apšaubīšanu. Ir velti meklēt kādu evidentu saprātīgu pamatu, uz kura sevi ļauj pamatot ticību. Tadi ticības pamatojumi nihilista priekšā izskatīsies tikai kā šķietams fundament šķietamai drošībai.

b) PALATJAUTĀJUMS: kā es principiāli nostājos pret šo dziļi problemātisko, apšaubāmo istenību - pozitīvi vai negatīvi? Šo manu pamatizšķiršanos nepieciešams pardomat ne tikai refleksīvi un ne tikai isti filozofiski. Tajā cilvēks ieaug kā

berns, pamazām - tā to rada psihologi (R. A. Spitz, E. H. Erikson). Šī pamatizšķiršanās gar var noritēt arī vēlāk, vairāk vai mazāk apzināti, ikdienā. Tā tad nosaka cilvēka viedokli par dzīvi, pasauli, īstenību un nosaka visu viņa pieredzi, attiecības un darbību! Bet, ievērojot ikdienā tik bieži pieredzēto visa cilvēciskā un pārejošā (zemišķā, Irdischen) apdraudētību nederīguma dēļ, arī garīgi paviršs dzīves gaitas vērojums aizvien uzspiež vairāk vai mazāk refleksiīvu izšķiršanos. Kas bez pārdomāšanas ticis piedzīvots, tagad grib kļūt apzināti apgūts un caur izšķiršanos pieņēmts. Jau sīki satricinājumi spēj uzstādīt lielus jautājumus: kā es principiāli uztveru dzīvi - pozitīvi vai negatīvi? Kā uztveru sevi pašā esamību un savu apkārtni? Kā savus līdzcilvēkus un sabiedrību? Kā pasauli vispār un viņas vēsturi? Kā uztveru īstenību visā tās kopumā?

c) **PAMATALTERNATĪVA:** apšaubāmajai īstenībai tātad jāsaka "jā" vai "nē". Aizvien šī pamatizšķiršanās un pamatviedokļa pieņemšana ir riskants solis. Kas tad var man pasacīt - tad kad viss paiet, sabrūk, beidzas, kļūst neesošs - kas ir pareizais un īstais? Īstenība pati - un tas ir svarīgi - neizspriež ne "jā", ne "nē", ne pozitīvu, ne negatīvu pamatvērtējumu. Viņa nav evidentā arpus sevi; veselais nav caurēpīdīgs. Vai tas spēj man ko atklāt, kas pats nav saprotams, nav pierādāms, nav noliedzams? Vai palikt pie aizdomām, šaubām, neuzticības kā vienīgā pamata?

Tātad jautājums šeit skar **u z t i c ē š a n o s** vai **n e u z t i c ē š a n o s**, un pie šīs izšķiršanās es bez kādas drošības un garantijas lieku uz spēles pats sevi. Vai nu es uzskatu īstenību par uzticēšanās vērtu un drošu, vai arī nē; vai nu es principiāli uz viņu paļaujos - vai nē.

Kā aizvien, šādas pamatizšķiršanās, kas nepieciešamas pamatnostājas izraudzīšanai, ir neizbēgamas. Jo arī tas, kurš neko nevēlas, tomēr izvēlas: viņš izvēlas - nevēlēties neko. Šāda nobalsošana par uzticēšanos nozīmē atturēšanos no balsošanas, uzticības atteikumu, neuzticības votumu. Kas šeit - vismaz faktiski - nesaka "jā", tas faktiski saka "nē".

Tā pie šīs pamatalternatīvas attiecībā uz principiālu uzticēšanos vai neuzticēšanos lieta grozās ap - saskaņā ar pamatizšķiršanos un pamatnostāju - p a m a t u z t i c ē š a n o s v a i p a m a t n e u z t i c ē š a n o s. Tātad ne tikai uzticēšanās (neuzticēšanās) pret to vai citu cilvēku, to vai citu lietu, bet arī pret visu aiz tā esošo, jebkura atsevišķa uzticēšanās (neuzticēšanās) vispār iespējama, tikai fundamentāli uzticoties sev pašam, citiem cilvēkiem, pasaulei, apšaubāmajai īstenībai.

Un vēl, pie tā nedrīkst nepamanīt: principiāla uzticēšanās īstenībai nekādā gadījumā atsevišķos gadījumos neizslēdz šaubas. Šāda uzticēšanās nav sajaucama ar naivu uzticību, vientiesību vai nekritisku optimismu. Un otrādi: principiāla neuzticēšanās īstenībai atsevišķos gadījumos neizslēdz nepieciešamu uzticēšanos - to katrā ziņā nevar novienādot ar īgnumu vai paviršu pesimismu.

2. PAMATNEUZTICOTIES CILVĒKS SAKA PRINCIPIĀLU, BET PRAKSĒ KONSEKVENTI NEREALIZĒJAMU "NĒ" APŠAUBĀMAJAI ĪSTENĪBAI, SEV PAŠAM UN PASAULEI, KURĀ VIĒŠ PATIESĪBĀ IESLĒGTS.

Kādas konsekvences izriet no negatīva pamatvērtējuma? Ko cilvēkam nozīmē pamatneuzticēšanās jeb, citādi sakot, pirmneuzticēšanās, neuzticēšanās dzīvei, neuzticēšanās saprātam?

a) CILVĒKS TIECAS PIE SEVIS, BET NĒ PIE "NĒ": kaut kas viņā, viņā pašā, pretojas principiāli negatīvam izšķiršanās iznākamam. Eļot uz to, cilvēkam sevi jāparvar. Jo sevi pašā cilvēks nav noslēgts fundamentālai īstenības identitātei (vienībai), jēgai, vērtībai un sev pašam. Un pat visrūgtākais protests pret īstenību bieži vēl pie šīs īstenības pieķeras. B e t: cilvēks taču ir brīvs. Brīvs arī priekš "nē"! Spītīgi noliedzot savu saprātu, savas esamības uzskatāmību, cilvēks var noslēgties pret īstenību un esamību vienkārši izskaidrot kā šķietamību. Viņš tātad pamatneuzticībā var spert riskantu soli pret dzīvi, pret saprātu, pret īstenību vispār.

b) ARĪ PAMATNEUZTICOTIES, CILVĒKS PALIEK IESLĒGTS ĪSTENĪBĀ. Kāpēc? Jo tadā gadījumā pie visum atsevišķi iespējamam no-

stājām, īstenības vietā būtu jāredz tikai neesamība. Paliekot pie pamatneuzticības, īst en ī b a s v i e t ā man rādas n e e s a m ī b a; identitātes (vienības) vietā - absolūta sadalītība, īstenība kā haoss; jēgas vietā - absolūta bezjēdzība, īstenība kā absurditāte; vērtību vietā - absolūta bezvērtība, īstenība kā ilūzija. Un tad arī m a n ī s p a š a a p š a u b ā m a j ā e s a m ī b ā jāparādās neesamības uzvarai pār īstenību, likteņa un nāves uzvarai pār identitāti, tukšuma un bezjēdzības uzvarai pār jēgu, vainu un neveiksmju uzvarai pār manas dzīves vērtību.

Tāds tātad ir pamatneuzticības šaubu riskantais solis: savā stūrgalvībā un ietiepībā es eju neziņā un nedrošībā, pazudinošās šaubās, sadalītībā, bailēs, kur arī apātija, ironija vai varonīgā spītībā nekas īstens nevar rasties.

c) "NĒ" PRAKSE NAV KONSEKVENTI REALIZĒJAMS. Protams, kāds var sacīt: viss ir absurds, tikai atsevišķi soļi ir saprātīgi. Bet - pie principiālas neuzticēšanās nav konsekventi atsevišķos gadījumos uzticēties. Kā var būt jēgpilni atsevišķi soļi, ja viss ceļš ir absurds? Tas jau uzrāda būtisko: "ne" nav praksē konsekventi izturams un realizējams. Jo - arī tam, kas nihilistiski izvēlēties n e k o, praksē aizvien pastāvīgi jāaizņemas pie e s a m ī b a s. Kas grib dzīvot kā nihilists, taču nevar kā miesīgi, tā garīgi dzīvot no n e k ā. Arī tam, kurš neuzticas, nepieciešams te un tur atkal uzticēties. Tātad nihilistiem - ar visu viņu ironiju un spītību - nav iespējams izvairīties no ļauniem kompromisiem un principiālu diskrepanci starp teoriju un praksi. Vai tādā gadījumā "nē" apšaubāmajai īstenībai skaidri neparādās kā viena neiespējama iespējamība?

(Turpinājums sekos.)

Ārvaldis Andrejs BRUMANIS (dz. 1926. g.) - katoļu garīdznieks, publicists un preses darbinieks. Studējis Latviešu katoļu seminārā Beļģijā (no 1947. g.), ordinēts par priesteri 1954. gadā. Dr. theol. grāds 1968. gadā. Pašlaik darbojas Vatikāna radio latviešu sekcijā.

Redakcija

Katoļu priestera Ziemassvētku

sprediķis. Sprediķu krājums

"Dzīvais Vārds", Sidneja, 1972.

Dr. A. BRUMANIS.

Dieva Dēla iemiesošanās.

FILIPĪŠIEM 2:7

Aplūkojot Betlēmes siliti, kurā guļ Jēzus, uzkrīt tā nabadzība, kādā Dieva Dēls ir ienācis šajā pasaulē. Būdams pats Dieva Dēls, Viņš pazemojas, iemiesojoties un kļūstot nevarīgs bērnišķ. Par Viņu rūpējas divi nabadzīgi ļaudis - Marija un Jazeps, kas paši nevarēja sev atrast mājvietu. Vispirms apbrinosim šo pazemošanās un nabadzības piemēru, ko Pestītājs mums atstāj. Viņš varēja dzimt bagātnieku aprindās, bet tas tā nav noticis; un tā nebija nejaušība. Viņš mums rāda piemēru. Ar brīnišķīgo pārmaiņu, kas pasaulē notikusi ar Dieva Dēla iemiesošanās, pats cilvēces Radītājs, kļūdam cilvēks, mums dāvina Savu dzīvību. Ar iemiesošanās noslēpumu mēs nu esam kļuvuši Dieva dzīves līdzdalībnieki, kā saka arī Pāvils, Gal. 4:4.5. Ja Dieva Dēls ir iemiesojies un cilvēkus darījis dievišķus, tad arī mēs esam isti Debesu Tēva bērni, tāpat kā Jēzus Kristus, vienīgi ar to starpību, ka Viņš ir Dieva Dēls no dabas, bet mēs, cilvēki, tādi esam kļuvuši tikai Viņa žēlastības dēļ. Augustīns saka: "Dievs ir kļuvis cilvēks, lai cilvēks kļūtu Dievs."

Vai mēs ticam šai brīnišķīgai pārmaiņai? Vai mēs ticam, ka ar savu iemiesošanās Kristus mūs no cilvēkiem ir darījis par Dieva bērniem? Diemžēl visi netic.. Neminēsim tos, kas apzināti atsekās šo augsto Dieva dāvanu pieņemt, kas atsakās ticēt. Šai gadījumā mēs saskaramies ar ticības problēmu. Turpretim daudzi gan tic, ka ir Dieva bērni, bet sava dzīves

veidā ne ar ko neatšķiras no tādiem, kas nekad par Kristu nav dzirdējuši. Vēl citi gan tic un arī mēģina savu ticību īstenot dzīvē, bet viņu ticība ir vēl pārāk statiska. Viņi doma, ka ar kristības saņemšanu jau viss nokārtots. Viņi nesaprot, kas ir šis kristīgās dzīves pamats, kas, tāpat kā Kristus iemiesošanās, ir Tēva mīlestības darbs. Pie tam, mēs varam sasniegt Tēvu tikai caur Kristu. Viņš mums dod spēku un izpratni mīlēt Tēvu. Ziemsvētku noslēpums ir mīlestības noslēpums. Tāpēc tuvākmīlestība dabīgi izriet no šī noslēpuma. Kristū Dievs ir parādījies redzamā veidā, tāpēc mēs cenšamies atzīt Dievu arī līdzcilvēkos, jo iemiesošanās dēļ Viņš tajos ir. Šīni brīnišķīgajā pārmaiņā Dieva Dēls pazemojas, kā to skaidri izsaka Pāvils Vēstulē filipiešiem 2. nod., pp. 6, 7. Tādējādi apustulis norāda, ka Ziemsvētki ir vienlīdzības svētki, jo neviens nedrīkst izcelties pāri citiem, ja pats Dieva Dēls ir tā pazemojies un ja visi ir Dieva bērni. Ja kāda amats ir citus izrīkot, arī tas jāmacās darīt Kristus garā - kalpojot. Ziemsvētki tādēļ dod arī pašapziņu un lepnumu. Ir gan ļaudis, kuri prot tikai lišķēt un rāpot citu cilvēku priekšā. No tādiem nav labuma ne Dievam, ne cilvēkiem. Īstā pazemība saskatāma Kristus iemiesošanās noslēpumā. Viņš ir nācis no Augšienes, lai mūs atbrīvotu...

K R I S T I N G J P R A K S E

EINLADUNG ZU DEN
ADVENTSANDACHTEN.

"Homiletische Monatshefte",
Oktober, 1981.

IELŪGUMS UZ
ADVENTA PĀRDOMĀM.

"Homilētiskās mēnešburtnīcas",
oktobris, 1981.

(1) TĀ IR TAVA BAZNĪCA.

Baznīcas būvkaņņi nav nedzīvie akmeņi, bet tie cilvēki,
kuri te sapulcējas kopā.

Arī Tu esi nepieciešams, lai
ši baznīca izceltos un pastāvētu -
bez Tevis viņa ir nepilna, nepabeigta.

Ja Tu izpaliec, malā paliec, -
viņa top par drupām.

Tā ir Tava baznīca.

Tavs vārds tur arī klāt pieder,
gluži tāpat kā Tavu vecāku un Tavu bērnu vārdi,
bet arī kaimiņu un svešinieku vārdi,
padibēņu vārdi, salkstošo, vajāto vārdi,
bīskapu un laju vārdi,
Mārtiņa Lutera un Zana Kalvina vārdi,
Ignācija Laijolas, mātes Terēzes un Jāņa Pāvila II vārdi,
Asizes Franča un Augustīna,
Pētera un Pavila no Tarzas pilsētas vārdi,
Svētā Gara vārdi
un Jēzus no Nacaretas.

Tā ir Tava Baznīca.

Tā ir baznīca Tev.

Tā ir Dieva Baznīca tieši Tev.

Tā ir Tava Baznīca.

(2) TUNELIS - TAS IR ADVENTA SIMBOLS.

Šis tunelis ir veidots, rakts un celts cauri vārdiem,
cauri laikrakstu vārdiem un pēdējām ziņām, kas mūs ie-
dzen bailēs. Vārdi uzbrūk, lec mums virsū - milzīgi
lieli - tie sašaurina mūsu pasauli, dara mums izeju
šauru un grūti atrodamu.

Dažreiz mēs neredzam nekādu izeju.

Mums top melns acu priekšā.

Mēs esam bezcerībā.

Un ir ļoti grūti tad iet kaut kur tālāk.

Aiz mūsu šaurās, topošas pasaules ir kāda cita, gaiša pasaule. Aiz sadalītajiem, sagraizītajiem vārdiem, aiz sakropļotajam un viltotajām ziņām, - ir kāda zeme ar plāvētiem laukiem, ar ciemiem un pilsētām, ar plašām, dzīvām debesīm.

Vārdu iesprostotas, aizslēpušās aiz tiem ir kādas acis. Acis, kuras mūs novēro.

Mēs esam tunelī. Ap mums ir vārdi. Mēs esam vārdu tunelī. Vārdu tumsas tunelī. Vārdu tumsas tunelī mēs tiekam novēroti.

Mēs neesam brīvi.

Uz mums neraugās žēlīgais Dievs, bet tīmas un briesmīgas varas vērsas pret mums.

Pie tam mēs nekad nevaram pasacīt, vai tās ir iedomātas varas jeb reālas - jo tās taču uz mums iedarbojas.

Advents ir ielūgums. Ielūgums iet tālāk - uz to mazo gaismīgu. Līdz vietai, kur pār mums būs plašās un brīvās debesis.

Mēs esam tunelī.

Bet cerība tiem, kuri dodas. Turī tunelī, ir gaisma ceļa galā.

Ielūgums. Tunelis. Un gaisma ceļa gala.

William BARCLAY.
The Gospel of John.
Edinburgh, 1965.

Viljams BARKLAJS.
Jāņa evaņģēlijs.
Edinburga, 1965.

VĀRDS KĻUVA MIESA
(Komentārs Jāņa ev. 1:14)¹

Šis ir teikums, kura dēļ Jānis uzrakstīja ceturto Evaņģēliju. Jānis ir domājis par Dieva Vārdu kā par spēcīgu un dinamisku pasaules radīšanas cēloni un īstenotāju, par vadošu un kontrolējošu Vārdu, kas ievēd kartīcu Visumā un dod saprātu cilvēkam. Šīs idejas gan bija jau pazīstamas kā jūdīem, tā grieķiem. Bet tad Jānis pasaka vispārsteidzošāko un neticamāko: "Šis Vārds, kas pasauli radīja, šis Cēlonis, kas pasauli pārvalda, ir kļuvis par cilvēku, un mūsu acis ir Viņu redzējušas". Šī Vārda "redzēšanu" Jānis apraksta, lietojot grieķu "theasthai" - tas Jaunajā Derībā izmantots vairāk nekā 20 reizes un viennār ar nozīmi "reāla fiziska skatīšana". Te nav runas par skatīšanu dvēseles acīm vai garīgu vīziju. Tātad Jānis saka: "Ja jūs gribat redzēt šo radošo Vārdu, skatīties uz Jēzu no Nacaretes."

Tā ir pilnīgi jauna doma, kuru Jānis nu piedāvā grieķu pasaulei, kurai viņš raksta. Ka Vārds kļuva miesa, - grieķim tā ir pavisam neiespējama lieta. Ka Dievam varētu būt arī ķermenis, tas grieķim nevarēja pat sapņos rādīties. Jo grieķim ķermenis bija ļauns cietums, kaps, kurā dvēsele ieslēgta. Tāds ir Jāņa vārds pārsteigums: Dievs var kļūt par cilvēku, Dievs var ienākt mūsu dzīvē, Mūžība var parādīties laikā, Radītājs var parādīties radījumā tādā veidā, ka cilvēka acis var Viņu saskatīt.

Tik neparasta tolaik šķita šī koncepcija par Dievu cilvēka veidā, ka pat daži senās Baznīcas pārstāvji nespēja tam ticēt. Jo Jānis saka, ka Vārds ir kļuvis par "sarks"! Bet "sarks" ir tieši tas vārds, kuru ļoti plaši lieto Pāvils, lai

¹ Komentāru publicējam ar īsinājumiem. - Redakcija.

apzīmētu to, ko mēs saucam par miesu visā tās vājumā un pakļautībā grēkam. Pati doma, ka šādu necienīgu vārdu varētu piemērot Dievam, šķita nepieņemama. Tā izcēlās uzskats, kura piekritējus apzīmē par dokētistiem (grieķu "dokein" - izlikties, šķīst). Šie ļaudis pieņēma, ka Jēzus faktiski bijis tikai fantoms, vīzija, ka Viņa ķermenis nav bijis reāls, ka Viņš istenībā nevarēja ciest badu vai slāpes, bēdas un sāpes, kā staigājošs gars, kas līdzinās spokam. Ar šo uzskatu Jānis daudz nopietnāk cīnās savā 1. vēstulē. (Svarīgi pamanīt, ka šī hairēze dzimusi dēļ pārprastas bijības un reverences.) Jēzus bija pilns Dievs, bet Viņš bija arī pilns Cilvēks. Vārds kļuva miesa - Jēzū mēs redzam, kā Dievs dzīvo mūsu dzīvi. Dzīve, kura mums jādzīvo, un kā D i e v s to dara. Jāņa 1:14 satur trīs Jānim raksturīgus lielus un nozīmīgus vārdus.

1) Žēlastība. Šis vārds vienmēr satur sevī vismaz divas idejas. a) Ideja par kaut ko pilnīgi nepelnītu un bez nopelniem dāvinātu, par ko tādu, ko mēs paši nekad nebūtu varējuši iegūt, sasniegt, izcīnīt. Šajā nozīmē vārds "žēlastība" pasvītro, no vienas puses, cilvēka bezpalīdzību un nabadzību, no otras - Dieva mīlestības neierobežotību. b) Skaistuma ideja. Arī tā var tulkot vārdu "žēlastība" - skaistums, pievilcība, burvīgums. Cilvēki par Dievu bija domājuši Viņa varenības, spēka un taisnības izpausmēs. Jēzus nu atklāj Dieva mīlestības skaistumu.

2) Patiesība. Viens no dominējošiem vārdiem ceturtajā Evaņģēlijā. Kopā saņemot, ko tad Jānis saka par Jēzu un patiesību? a) Jēzus ir patiesības iemiesojums (14:6). Lai redzētu, kas ir patiesība, mums jāskatās uz Jēzu. Tas ir kas ļoti dārgs katram vienkāršam prātam, kam grūti uztvert abstraktu ideju. Jēzus nenāca pie cilvēkiem r u n a t par Dievu; Viņš nāca r ā d ī t, kāds ir Dievs. b) Jēzus ir patiesības devējs un izplatītājs (8:31, 18:37). Neskaidrību un maigu vidū Jēzus noskaidro lietu būtību, krustceļos rada pareizo ceļu, izšķīršanās brīžos māca mus pareizi izvēlēties. c) Pat tad, kad Jēzus ķermeniski Zemi atstāja, Viņš atstāja

mums arī savu Garu, lai mācītu un vadītu mūs patiesībā (14:17; 15:26). Jēzus neatstāja mums instrukciju un doktrīnu grāmatu. Bet līdz šai dienai mēs drīkstam jautāt Viņam pēc patiesības - un Viņa Gars mūs vadīs soli pa solim.

d) Patiesība mūs dara brīvus (8:32). Patiesība vienmēr ir kādas atbrīvojošas kvalitātes. Kad esam nepareizu priekšstatu varā, esam bailu, nedrošības un vājību pilni. Jēzus Kristus ir pasaules lielākais atbrīvotājs. e) Patiesība var mūs apvainot un darīt ļaunus. Jēzu mekleja nokaut, jo Viņš sacīja nepatīkamu patiesību (8:40). Cilvēki var gan aizslēgt ausis un prātus pret patiesību, bet patiesība p a l i e k. f) Patiesībai var arī neticēt (8:45). Tam parasti ir divi galvenie iemesli. Var neticēt tāpēc, ka patiesība šķiet parāk laba, lai būtu patiesa. Var neticēt tāpēc, ka cilvēki ir iemīlējuši savas puspatiesības un negrib no tām šķirties. g) Patiesība nav kaut kas abstrakts, tā ir j ā d a r a (3:21). Pieņem ar prātu, iemīlēt ar sirdi, iemiesot dzīvē.

3) Godība (doksa, glorijs). Šo vārdu nevaram izsmelt pat visa mūža studijās. Atkal un atkal Jānis vārdu "godība" lieto sakarā ar Jēzu Kristu. a) Jēzus Kristus dzīve bija godības manifestācija (2:11). Skatīties uz Jēzu, piedzīvot Viņa spēku un mīlestību - tas arī nozīmē ieiet šajā godībā. b) Jēzus manifestē Dieva godību, Tēvs Viņam šo godību dod (5:41, 7:18, 8:50, 11:4). c) Kristus godība, glorijs izplatās uz Viņa mācekļiem (17:22). Šajā nozīmē Jēzus nākšana ir Dieva godības nākšana cilvēku vidū.

Ko Jānis ar visu to domā? To labāk izprātīsim, ja palūkosimies uz Veco Derību. Tur godībai atbilst jūdiem ļoti dārgā "Shechinah" ideja ("Shechinah" burtiski nozīmē - tas, kas iemājo). Šo vārdu Vecā Derība lieto, lai apzīmētu Dieva redzamo klātbūtni starp cilvēkiem (Ex. 16:10, 24:16, 40:34; Jes. 6:3). Tā Kunga godība gluži vienkārši nozīmē Dieva klātbūtni. Jēzum ienākot šajā pasaulē, cilvēki ieraudzīja, ka Dieva godība un Dieva mīlestība īstenībā ir viens un tas pats.

PAULS ŠICS

KĀPĒC ES VĒL ESMU KRISTIETIS

(Turpinājums)

7. novembrī.

Mans draugs B. pirms dažām dienām man atsūtīja kādu mazu sacerējumu¹, kura ievadā norādīts uz apstākli, ka pašreizējām cilvēku sabiedrības sabrukuma slepenajām un atklātajām pazīmēm dziļākais un būtiskākais pamats ir - kristīgā cilvēka veidola iznīcināšana. Lai šī piezīme noder mums tālāk. Mēs tad varam to papildināt ar domu, ka kristīgā cilvēka - labāk sacīsim, s v ē t ā - veidola (tēla) izpostīšana ne tikai gadu no gada ļauj pieaugt vēstures krēslai, bet arī nolaupa visas cilvēces ceļam vienīgos gaišos pietures punktus. Gaismas boja, tā sakot, ne tikai top izdzēsta, bet arī no enkura norauta un pati mijkrēsli izdzīta. Tas ir viens no tumsības cēloņiem mūsu diev-tukšajā pasaulē. Dievs kļūst apslēpts, jo nevar vairs sevi parādīt tur, kur vienīgi viņš var sevi rādīt un atklāt visā vēstures telpā - proti, cilvēkā. K r i s t u s c i l v ē k ā, kā to Lutere tik skaisti sacījis. Augšminētā sacerējuma autors, šķiet, to pašu ir izjūtis ar piezīmi: briesmīgās sakarības - starp Dieva nonāvēšanu un cilvēka nonāvēšanu - atklāšana neļauj viņam nomierināties. Vēstures mijkrēsli tad vēl paliek un darbojas tikai abstrakcijas un anonimitātes, idejas un doktrīnas; tad valda mīti, un dēmonijas uzstājas viena pret otru - par šīm varām mēs vairs nesaprotam: vai tās ir cilvēku gari jeb kosmiskie spēki? Vai tās ir personas jeb vai tur personas apstēbība? Vai tās ir pie miesas saistītie mūsu pašu, cilvēku pasaules, gēni jeb klejojošie Lucifera gari? Šeit tad nu ir tas punkts, kurā šodien notiek spriedums par kristietību. Mūsu kristīgais liktenis izšķirsies tajā apstākli, vai Dievs pie mums, cilvēkiem, atkal kļūs redzams. Vai kristīgā cilvēka veidolu atkal

¹ Deutsche Zeitschrift, Okt. 1936, S. 10 ff.

varēs redzēt mūsu vidū? Vai ar šā mirušā Kristus augšāmcelsanos arī nonāvētais Dievs šodien mūsu pasaulē līdzī augšāmcelsies? Jo kas tad būtībā ir kristietība, kas ir evaņģēlijs? Vai tas ir vēl kas cits kā vienīgi pasludinājums: Dievs ir Cilvēks tapis? Kas cits kā būtiskais, nežēlīgais, masīvais, eksaktais fakts: **V ā r d s k ļ u v a m i e s a?** Pie šā vārda es atkal esmu sevi atradis. Tas ir izturējies visās cīņās gadu pēc gada - vienmēr par jaunu kā vira, kā egges maīnai sagrozītajai un ikdienas grozīgajai dzīvei. Kas ir Kristus cits, ja ne Dievs, kas kļuvis par cilvēku, t. i., kas ienācis vienreiz, vienā noteiktā vēstures vietā? Kas pats sevi vēsturē ielicis kā upuri - tā, ka viņš aizskar visas nākošās paaudzes? Kas ar savu garu caurdveš savus ļaudis līdz pat cilvēku pasaules pēdējai paaudzei? - Tie ir visi tie, kuru vaigā Dievs atkal atspīdējis saskatā ar pirmtēlu, atbilstoši pirmdarbam, kuru sauc: Jēzus Kristus. Kristus-cilvēku Kristus formās Dievs atkal staro caur visām laiku un paaudžu rindām. Vai tam, kurš šo ķēdi, šo Kristus sekotāju svēto sukcesiju ir pārrāvis! Vai! ja šīs lāpas tiek izdzēstas, un krēslas pustumsa savaldzina mūs ar savām ēnām un spokiem. Vai! ja pasaule pārdzīvo to, ko mēs šodien pārdzīvojam! Mīļais draugs, vai jūs varat šajās laiku maiņas domāt vēl par ko svarīgāku, kā par to: šis Kristus vaigs atkal iezīmējas cilvēku izskatā, šeit un tur, varbūt vietām un apslēpti? Apgaismo zemās vietas, izgaismo zemes lielākos dziļumus, dziļākās tumsības, spīd arī elles naktī, caur kuru arī mūsu zemes zvaigzne laiku pa laikam cauri slid un kura ar ledus elpu ikbrīdi pieskaras atsevišķiem cilvēkiem, tautām un teritorijām, - par to mēs taču apliecinām ar Apostolikuma vārdiem "nokāpis ellē", ka arī šīs vietas Kristus ir apmeklējis?

12. novembrī.

Jūs rakstāt, ka ļoti grūti Jums nākas sevi piespiest atzīt faktu: Dievs tapa cilvēks - visā nesagrozītajā Apostolikuma masivitātē. Jūs esat patīkami pieticīgs un arī pietiekoši dzīvesgudrs, lai nesāktu izteikt kādus pasaules uzskatā balstītus jeb citādus intelektuālus iebildumus. Jo tādi papīra

argumenti vairs neder laikā, kad vārda burtiskā nozīme izšķiras "būt vai nebūt" ne tikai mūsu tautai, bet visai cilvēcīgai eksistencei. Pavisam pareizi Jūs sakāt: ja Dievs Kristū cilvēci reiz tik būtiski aizskāra, kā iepriekš sacīts, tad Kristus vaigu arī šodien vēl būtu jāvar atrast. Bet Jūs to vairs neatrodāt. Jūs to gribētu atrast tur, kur būtu vislielākās tiesības to meklēt, dabiski, pirmajās līnijās; bet tieši kristietībā Jūs to neatrodāt. Jūs atrodat tur gan bezpalīdzīgu sadrumstalotību, kas, suprotams, pavisam īpašā veidā Jums dara neticamu evaņģēliju. Tāpēc Jūs neredzat, kā izklūt no izvēles starp diviem pieņēmumiem, kurus jau iepriekš apspriedām, proti, vai nu sacīt: "Dievs ir miris," jeb, tādu nihilismu redzot, Jūs drīzāk būtu gatavs sacīt: "Dievs ir laika zīnēs." Un cik necaursitama ir vienmēr šeit krēsla, kad par lēmumu drosmīgi jāizšķiras!

Kaut arī mana jaunība bija citu priekšnoteikumu ietekmēta nekā Jūsējā šodien, tomēr es varu Jūsu attieksmi labi saprast. Man liekas, ja es Jums ko stāstītu no manas aizgājušās dzīves, tam būtu jābūt kaut kam tādām, kas Jums varētu palīdzēt šajā acumirkli, jeb, mazākais, ienest kādu gaismu Jūsu konfliktā. Un ja tas būtu tikai tas, ka Jūs atzītu, cik ļoti ierobežotas izrādās mūsu dzīves likteņceļos mūsu saprāta vara un mūsu gribas spēja!

Es jau sacīju, ka mana dzīve aizsākās ar pilnīgi citiem priekšnosacījumiem nekā Jūsējā - tie bija 1914. gada nosacījumi. Mēs toreiz jau 25 gadus bijām kaut kādas formas jaunatnes kustības ietekmēti - tiktāl, ciktāl bijām jaunatne, kas grib izlauzties Jaunajā, Nezināmajā. Bet nevar būt nekādu šaubu par to, ka jau toreiz mūsos - kā lai to pasaka? - bija gan paslēpts, bet tāpēc ne mazāk dziļi esošs pretkristīgs gars, tas dzīvoja mūsos. Ne bez savilņojuma es šodien atzīstos: visā tajā, ko pie šodienas jaunatnes var aptvert un pazīt kā "vācu ticību", līdz pat atsevišķām izteiksmes un sajūtu iezīmēm, es atrodu vienu gabaliņu manas kādreizējās jaunības dzīves. Mūsu mugursomās bija Miče, varbūt arī Fausts; Eda un Meistars Ekharts bija mums tie vārdi, kuros jautam ka noslepumus, tā patiesību at-

klājumus. Brīnišķīga likteņa vadīta, šī vācu jaunatne toreiz, oktobrī un novembrī, pulcējās kopā Flandrijas līdzenumā, lai piedalītos kaujā pie Langemarkas. Es vēlētos, lai varētu Jums šodien līdzdalīt kaut ko no tā iekšējā veidola, kuru šī jaunatne toreiz sevī nesa. Rupjos, vēl ne visai labi pieguļošos, pelēkos karalauka tērpos tie maršēja, degošo Flandrijas dzirnavu liesmu apspidēti. Mums toreiz vēl nebija to laikmetam raksturīgo vārdu, kuri šodien kļuvuši par lielu paroli, kuros šodien visa tauta meklē pazīt savu aicinājumu un misiju. Bet tomēr es atceros vienu vārdu, kurš atkal un atkal atgriezās mūsos, kad toreiz spriedām par tiesībām uz karu, kad laužamies uz priekšu, uz Kalē - kaut beigu beigās tas bija tikai viena tumša vīzija. Tas bija vārds par "vacu garu".

Šodienas jaunatne v ē l stāv Langemarkas priekšā. Tas nekādā ziņā nav pārmetums, jā, kā gan citādi varētu būt, lai cik ļoti arī šis fakts mums, vecajiem karotājiem, butu par iemeslu zināmai vientulībai. Jo šeit ir mūsu mīlestības robežas: tur, kur katrai paaudzei tikai pašai ceļš jāatrod. Šodien es zinu, ka "istais, būtiskais" nāca priekšā tikai p ē c Langemarkas. Proti, kad mēs iestīgam bezgalīgo pozīciju cīņā par materiālajām vērtībām ierakumos, pirmo reizi atsedzās kaut kas no nākotnes karu vaiga - tas vispār vairs nav karš pagātnes izpratnē. Ja kāds runā par "tapt par vīru" jeb "tapt par frontes karavīru", ar to nekādā veidā netiek apzīmēts tas "istais un būtiskais". Tas ir vēl par maz apziņāts, bet tas ir priekšnoteikums visam domašanas ieguldījumam, karu pārdzīvojot - ar frontes cīnītāja nepielūdzamo stingrību. Tas viss ir man vēl daudz vairāk pārdzīvots, nekā šeit spēju izteikt, ap ko īsti lieta grozās, - ja es arī droši to gribētu darīt. Jūsu godīgā un dzīvā sirds to tāpēc drīzāk nojautīs, nevis aptvers, kas tā ir par neatņemamu daļu manā garajā ceļā gabalā, kura šī ceļa nobeigumā un papildījumā kā pazīstams vaigs man atkal iemirdzas. Man labāk jāsaka, kaut manam skatam vispār vēl kaut kas uzmirdzētu!

18. novembrī.

Jūs gan esat pārpratuma varā, ja domājat, ka mani šis ceļš tieši un direkti vedis uz ticību. Nē, nepavisam nē! No kara es atgriezies atpakaļ kā antikrists. Es biju tāds veselu garu laikposmu pēc šā kara. Likos pats sev kā cīnītājs, kas nesalauzts ar Kristu cīnījies. Jo tikai tad, kad šis isti būtu uzvarēts, patiesi būtu miris Kristus, ne baznīca un ne kristietība, kuras abas jau bez visa tā šķīta lokāmies pēdējās konvulsijās, - tad ceļš būtu atvērts. Es nevaru aizmirst, kā toreiz kāda sieviete mani uzbikstīja negantāko slimību, kāda vispār būtu varējusi skart mani, kad viņa pavisam negaidīti un pēkšņi mūsu saruna iesaucās: "Tu vēlreiz kļūsi par Kristus-cīnītāju!".

Ko es gribētu ar to Jums sacīt? Cik maz atkarājas no cilvēka paša gribas; cik neapprēķināmi un varmācīgi, cik bezjēdzīgi un nenovēršami ieaužas likteņa paklāja pavedieni, un kā cilvēks beigu beigās - pēc dienām un pēc gadiem - sak atzīt, ka no nesakārtotajiem līniju un traipu sabiezējumiem veidojas sakarīgs raksts, kuram tikai pirmo reizi parādoties, var sākt jaust nākošo jēgu un skaistumu. Galu galā es - jau pārkāpis trīsdesmit gadu robežu, kļuvis par mācītāju. Un tiku izsviests malā šeit, šaju hesu zemes vientuļajā ciemā. Un tikai šodien, kad atkal aiztecējis vairāk par gadudesmitu, man pamazām sāk atnāst gaismas, ko es šeit isti esmu atradis. Un ja es arī to nevelētos, man būtu jāatzīstas, ka šeit es esmu atkal kaut ko redzējis no šā Kristus vaiga. Par to esmu pateicību parādā nevis dēļ kuras tā sauktās "atgriešanās", bet gluži vienkārši dēļ viena puša šā fakta "esmu redzējis", līdzīgi, ka arī Jānis to saka: "Mēs esam Viņu redzējuši", - ja, tadēļ arī es esmu kristietis; šim starojumam esmu pateicīgs, ka par spīti visam, par spīti man pašam esmu palicis šajā stāvoklī: būt kristietim. Bet kā tas isti notika, - par to es Jums, protams, esmu vienu noteiktu un precīzu vēstījumu parādā. Vislabāk būtu, ja ceturtdien es varētu to Jums personīgi pastāstīt.

29. novembrī.

Cik skaists, mīļais draugs, bija pēdējais ceturtdienas vakars! Man bija tik laba sajūta, kad Jūs atstājāt mūs, kad mēs abi kopā vēlā naktī stāvējām pagalmā zem zvaigžņotajām ziemas debesīm, kad Jūs iekāpāt savā mazajā automobilī un braucāt prom. Man bija tāda sajūta, ka to pieticīgo un nelielo, ko es spēju jums pasacīt, Jūs bijat uzņēmis. Cik reti tas šodien ir sastopams, ka kads vēl ir spējīgs otrā patiesi ieklausīties! Jūs to spējāt - tas nostāda Jūs manā priekšā jaunā vērtībā. Es samaniju to, ka Jūsu jautājums pēc Dieva ir paties un īsts, tādēļ ka Jūs arī lūkojāties pēc atbildes, kaut arī šī atbilde jau bija dota, bet atradās tur, kur īstenībā nebija tikusi nopietni meklēta. Cik daudzi cilvēki gan šodien vairs īsti neko nejauta, tādēļ ka atbildi viņi jau paslepeni ir līdzī pagēmuši! Viņi meklē tikai, lai atrastu apstiprinājumu tam, ko paši slepeni ir vēlējušies. Apstiprinājumu tam, kas īstenībā ir maldīšanās, kura netiek dedzīgi noraidīta, ka tas pienāktos pie tādas skarbas un rūgtas vilšanās, kura iet pa priekšu nevis mūsu mazajām, patīkamajām, cilvēcīgajām patiesībām, bet gan jo nepielūdzamāk vienmēr lielajai, dievišķajai Patiesībai. Jūs bijat pietiekoši nemākslots un godīgs - šie vienkāršie piemēri atstāja uz jums iespaidu; tas man dara prieku un vēlēšanos jums vēl ko klāt pievienot. Un tomēr, kad nu es tagad grasos jums to te uzrakstīt, tad sajūtu kādu retu šķērslī, traucējumu. Tā laikam ir dabīga aizture, kas rodas, kad kaut kas jāsaka par to, kas pārdzīvots kopīgi ar citiem cilvēkiem dažos lielos, izšķirīgos esamības acumirkļos. Arī šoreiz es rikošos tāpat kā ceturtdien, kad Jūs bijāt te - atņemšu šiem pārdzīvojumiem viņu ipašās, personiskās pazīmes un lietošu tos tikai un vienīgi kā noderīgus piemērus. No otras puses, te ir darīšana ar to biklumu un gođbijību, ar kuru atsedz pašu s v ē t u m u citu priekšā, kur tas it kā miesīgā uztverē top sagaidīts. Es atzīstu arī, ka tā ir bijusi visas mūsu tautas dvēseles nepieciešamība, kā tā pēdējos gados ir visapkārt uzliesmojusi, kas prasījusi man, lai runāju par šīm lietām. Cilvēks, kurš grib lēkt pakā, slīkstošajam, nedrīkst kau-

nēties no tā, ka sapulcētā cilvēku bara priekšā būs jāizgerbjas. Tas, kas citos apstākļos būtu ar visām tiesībām jānosoda, nu ir kļuvis par atklātības pienākumu. Starp citu, tam ir sava noteikta jēga, ka mēs tagad būsīm liecinieki. Jo kristietībā nemaz neiet runa par kādu pasaules uzskatu, par kādu reliģijas vai morāles mācību; lieta tur grozās ap kaut ko tādu, kas sevi ļauj t i k a i apliecināt, vienmēr no jauna tikai apliecināt ļauj, proti, kristietība runā par īstenībā n o t i k u š o. Liecinieks apliecina: ir noticis tas un tas, es tam esmu liecinieks. Es esmu liecinieks tam, ka te un tur, tajos un tajos cilvēka vaibstos iezīmējas Kristus vaigs. Es esmu liecinieks tam, ka tadā un tāda stundā tas un tas cilvēks taisni savā miršanā ir gājis dziedādams utt. Bet vienmēr liecinieks, ka tas un tas, tad un tad, pie taisni tādiem, pavisam noteiktiem cilvēkiem, tajā un tajā zināmajā mājā - ir n o t i c i s.

Un tagad es ievēroju, ka vēl Jums vispār neesmu pastāstījis. Es tomēr sūtu šo vēstuli projām, jo zinu: Jūs gaidāt. Bet es arī apsolu drīz jo bagātīgāk nokavēto atgut.

Z I N Ā T N E U N R E L I Ģ I J A

VERNERS HEIZENBERGS

FIZIKA UN AIZ TĀS

(Turpinājums)

Pu to laiku mums bija pievienojies Pauls Diraks. Viņam nule ka bija piepildījušies divdesmit pieci gadi un bijis pavisam maz laika tolerances iegušanai. "Es nesaprotu, kāpēc mēs vispār runājam par reliģiju," viņš iebilda. "Ja mēs esam godīgi - un zinātniekiem tādiem jābūt - mums jāpieņem, ka reliģija ir nepamatotu apgalvojumu jucekļis, kuram realitātē nav nekāda pamata. Jau pati Dieva ideja ir cilvēciskās iztēles produkts. Var taču pavisam viegli saprast, kāpēc primitīvie ļaudis, kuri bija pakļauti viņiem pari stāvošu dabas spēku iedarbībai daudz, daudz lielākā mērā nekā mēs šodien, ar bailēm un drebēšanu personificēja šos spēkus. Bet tagad, kad mēs tik daudzus procesus saprotam viņu dabiskumā, mums tādi risinājumi nav vajadzīgi. Ņemot vērā pats savu dzīvi, es nespeju saskatīt, kādā veida mums varētu palīdzēt postulāts par Visvarenno Dievu. Bet tas, ko es redzu, ir: šis pieņēmums noved pie tādiem neproduktīviem jautājumiem, kā - kāpēc Dievs pieļauj tik daudz posta un netaisnības, to, ka bagatie ekspluatē nabagos un visas pārējās šausmas, kuras viņš taču būtu varējis aizkavēt. Ja reliģiju vēl māca un apgūst, tad tas nekādā ziņā nav tāpēc, ka viņas idejas mūs pārliecinātu, bet gan vienkārši tāpēc, ka daļa no mums grib paturēt zemākās klases klusā paklausība. Klusus ļaudis pārvaldīt ir daudz vieglāk nekā klaigājošus un neapmierinātus. Tādus ir arī daudz vieglāk ekspluatēt. Tā reliģija ir sava veida opijs, kas atļauj tautai ieaijāt sevi ilgojumos un sapņos un tā aizmirst visas netaisnības un pārestības, kuras ļaudīm tiek nodarītas. No turienes seko cieša alianse starp šiem diviem lielajiem politiskajiem spēkiem: Valsti un Baznīcu. Abiem šiem spēkiem ir nepieciešama ilūzija, ka žēlīgais Dievs atlīdzina - ja ne virs zemes, tad debesīs - visiem tiem, kuri nav sacēlušies netaisnībai pretī, kuri klusu un bez žēlošanās ir vei-

kuši savu pienākumu. Tieši tas ir iemesls, ka godīgais pieņēmums par Dievu kā vienīgi cilvēciskās iztēles produktu tiek nosodīts kā vissliktākais no visiem nāves grēkiem."

"Tu gluži vienkārši tiesā reliģiju dēļ tās ļaunprātīgā izlieļojuma politikā," es iebildu, "bet, tā kā nepareizi izmantot šajā pasaulē var gandrīz visas lietas - arī komunistisko ideoloģiju, kuru Tu nupat proponēji -, tad visi šādi spriedumi ir nepieļaujami. Galu galā, cilvēku sabiedrības vienmēr pastāvēs, un tāpēc i r jāatrod kopēja valoda, kurā v i s i varētu runāt par dzīvi un nāvi, un par visu to plašāko kontekstu, kurā visu dzīves ir ievietotas. Tās spirituālās formas, kuras vēsturiski attīstījušās no šiem kopējās valodas meklējumiem - tām būtu jāsaturs sevī liels pārliecinošais spēks. Jo kā gan citādi tik daudzi ļaudis būtu spējuši ar šo formu palīdzību dzīvot cauri tik daudziem gadsimtiem? Reliģiju nevar tik vienkārši nolikt pie malas. Bet varbūt Tu jūties vairāk saistīts ar kādu citu reliģiju, piemēram, tādu kā seno ķīniešu ticība, kurā nemaz nav vietas personīgā Dieva idejai?"

"Man nepatīk reliģiskie mīti p r i n c i p ā," Pauls Diraks atbildēja, " kaut vai tā vienkāršā iemesla dēļ, ka dažādu reliģiju mīti runā viens otram pretī. Galu galā, tas jau ir tīrais gadījums, ka es esmu dzimis ne Āzijā, bet Eiropā; un tas nekādā ziņā nevar kalpot par kritēriju, lai spriestu par to, kas ir patiess, vai kas man ir jātic. Un es varu tikai ticēt, tam, kas ir patiess. Kas attiecas uz pareizo rīcību, es varu to tikai deducēt (izsecināt) vienīgi ar saprāta palīdzību, izejot no situācijas, kurā es pats atrodos: es dzīvoju kopējā sabiedrībā ar citiem cilvēkiem, kuriem principā man jāpieļauj tādas pat tiesības, kādas es pieprasu un deklarēju sev. Man vajag vienkārši mēģināt savilkt, noslēgt godīgu bilanci; neko vairāk no manis nevar prasīt. Visa šī runāšana par Dieva gribu, grēku un nožēlu, par vispasauli, sakarā ar kuru mums jākārtos savas dzīves, - vienīgi kalpo tīrās patiesības maskēšanai. Ticība Dievam dod vienīgi mums drosmi domāt, ka Dievs grib pakļaut mūs kādam augstākam spēkam; bet šī ir ideja, kura pa-

līdz saglabāt tās sociālās struktūras, kuras gan varēja būt pilnīgi apmierinošas savā laikā, bet nu vairs neatbilst modernajai pasaulei. Visa jūsu runāšana par plašāko kontekstu un tamlīdzīgi uz mani atstāj iespaidu kā pilnīgi nepieņemama. Dzīve, kad viss tajā tiek sacīts un darīts, kļūst pavisam līdzīga zinātnai: mēs visu laiku sastopamies ar grūtībām, un mums tās nepieciešami jārisina. Bet mēs nekad nevaram vienlaicīgi risināt vairāk par vienu grūtību; tevis pieminētais plašākais konteksts nav nekas cits kā garīga superstruktūra, kura pievienota a posteriori."

Tā šī diskusija turpinājās; bet mēs visi bijām pārsteigti, ievērodami, ka Wolfgangs turējās tik klusi. Viņš gan dažreiz savilka garu gāmi vai laiku pa laikam indīgi pasmaidīja, bet nesacīja nekā. Beidzot mēs lūdzām viņu pastāstīt, ko īsti viņš domā. Viņš gan šķita mazliet pārsteigts, bet tad sacīja: "Mūsu draugam Dirakam arī ir reliģija, un tās vadošais princips ir: Dieva nav, bet Diraks ir Viņa pravietis." Mēs visi smejāmies, ieskaitot Diraku. Tā noslēdzās šis vakars hotela atpūtas telpā.

Kādu laiku vēlāk, iespējams, tas notika Kopenhāgenā, es par mūsu sarunu pastāstīju Nilsam. Viņš tūlīg metas aizstāvēt mūsu pulciņa jaunāko biedru. "Man tas šķiet brīnišķīgs," viņš sacīja, "ka Paulam jābūt tik lielā mēra bez kompromisiem, aizsargājot visu, kas vien var tikt izteikts skaidrā un loģiskā valodā. Viņš tic, ka visu, ko vien vispār var pasacīt, var pasacīt skaidri - jeb, kā to formulējis Vitgenšteins, "par ko nevar runāt, par to jāklusē." Kad vien Diraks man atsūta kādu savu manuskriptu, viņa raksts ir tik noslipēts un rūpīgs, ka tikai tā uzlūkošana vien jau ir estētisks prieks un baudījums. Pat ja es tur ierosīnu vismazākas izmaiņas, Pauls kļūst briesmīgi nelaimīgs un vispār nemaina neko. Bet katrā gadījumā viņa darbs ir izcils. Nesen divi no mums bija izstādē, kur varēja aplūkot arī Manē lielisku pelēkzilu jūras ainavu. Priekšplanā bija laiva, bet aiz tās, ūdenī, liels pelēks plankums, kura nozīme mums nelikās skaidra. Bet Diraks sacīja: "Šis plankums nav pieļaujams." Tā ir dīvaina pieeja mākslai, bet,

iespējams, viņam bija taisnība. Labā maksas darba, gluži tāpat kā labā zinātniskā darba, katrai detaļai jābūt attēlotai pavisam skaidri un nepārprotami; tur nevar būt vietas kailam gadījumam. Tomēr, reliģija ir pavisam atšķirīga lieta. Es te izjūtu lielā mērā līdzīgi Dirakam: personīga Dieva ideja man ir sveša. Bet mums ir jāatceras, ka reliģija lieto valodu no zinātnes pavisam atšķirīgā veidā. Reliģijas valoda, salīdzinot ar zinātnes valodu, ir lielākā mērā tuva poēzijas valodai. Patiešām, mums ir tendence domāt, ka zinātne nodabojas ar informāciju par objektīviem faktiem, bet poēzija - ar subjektīvām sajūtām. No šejienes mēs secinām, - ja reliģija īstenībā un patiešām nodarbojas ar objektīvām patiesībām, tai vajaga pieņemt tos pašus patiesības kriterijus kā zinātnei. Bet es atrodu, ka pasaules sadalīšana objektīvā un subjektīvā pusē ir par daudz patvaļīga. Tas fakts, ka visas reliģijas gadsimtiem cauri ir runājušas tēlos, līdzības un paradoksos, vienkārši nozīmē, ka tās realitātes aptveršanai, uz kuru šīs reliģijas attiecas, nav citu līdzekļu! Bet tas nebūt nenozīmē, ka šī c i t a realitāte nav īsta realitāte. Un realitātes sadalīšana objektīvajā un subjektīvajā pusē mūs nekur tālu neaizvedīs. Tas ir iemesls, kāpēc es uzskatu jaunākas attīstības fizikā pēdējo desmitgadu laikā par cilvēces domas lielu atbrīvošanu, - jo šīs attīstības ir parādījušās, cik problemātiskas ir tādas koncepcijas kā "objektīvs" un "subjektīvs". Visa šī lieta aizsākas ar relativitātes teoriju. Pagātnē (līdz šim) postulāts, ka, piemēram, divi notikumi ir vienlaicīgi, tika uzskatīts kā objektīvs apgalvojums, kā tads, par kuru var pārliecināties pavisam vienkārši, un kurš pieļauj, padodas jebkura novērotāja verifikācijai. Šodien turpretī mēs zinām, ka "vienlaicība" satur sevī ievērojamu subjektīvo elementu, jo divi notikumi, kuri izliekas vienlaicīgi novērotājam miera stāvoklī, nebūt nav nepieciešami vienlaicīgi attiecībā pret to novērotāju, kurš ir kustībā. Tomēr, arī relativistiskais apraksts ir tāpat objektīvs, jo ar aprēķina palīdzību katrs novērotājs var secināt, ko tad īsti cits novērotājs uztvers vai ir uztveris. Visu to vērā ņemot, mēs esam nogājuši garu

ceļu no klasiskajiem ideāliem līdz objektīviem aprakstiem.

Kvantu mehnikā šī attīlīnāšanās no klasiskajiem ideāliem ir bijusi pat vēl radikālāka. Mēs vēl varam lietot klasiskās fizikas objektīvējošo valodu, lai taisītu apgalvojumus par novērojamiem faktiem. Piemēram, mēs varam sacīt, ka fotogrāfiskā plate ir aptumšojusies, jeb, ka ir izveidojušās mākoņu pilītes. Bet mēs n e k o nevaram pasacīt par pašiem atomiem. Un tieši kādus paredzējumus mēs bāzējam uz tādiem atklājumiem (iegūtajiem datiem), atkarājas no tā veida, kādā mēs uzstādam savu eksperimentālo problēmu, jautājumu. Šeit novērotājam ir pilna izveles brīvība. Dabiski, vēl joprojām pagaidām ir vienāga, vai novērotājs ir cilvēks, dzīvnieks vai aparatūras fragments, bet nu vairs nav iespējams taisīt nekādus paredzējumus bez norādījuma par novērotāju vai par novērošanas līdzekļiem. Līdz šai pakāpei par k a t r u fizikālu procesu var sacīt, ka tam ir savi objektīvi un subjektīvi vaibsti."

A K T U A L I T Ā T Ē S

Atis VAICKOVSKIS (dz. 1957. g.) -
Dobeles un Jaunpils draudžu macītājs.
Ordinēts 1982. gadā.

Redakcija

Macītājs Atis Vaickovskis

VALSTS, BAZNĪCA UN SABIEDRĪBA

Savās pārdomās gribu dalīties ar lasītāju par dialoga iespējamību baznīcai ar valsti un sabiedrībai ar baznīcu. Domāju, ka tagadējās atklātības gaisotnē, kas aptver visas mūsu dzīves sfēras, arī šim tematam jadoš vieta un laiks. Tātad,

baznīcas dialogs ar valsti.

Kas ir valsts? Ar šo vārdu saprotu varas aparātu, kas realizējas administrācija, t. i., ar savam parvaldes amatpersonām, iestāžu un uzņēmumu vadošajiem darbiniekiem, rīkotajiem un organizētajiem. Lai gan mūsu valsts aparāts, salīdzinot ar citam valstīm, ir liels (tagad to samazina), taču tas kā apzīmejums sevi nevar ietvert visu un visus. Proti, mēs nedrīkstātu likt vienādības zīmi starp valsti un sabiedrību. Ja sabiedrība pretendē uz visaptverošu nozīmi, tad valsts kā varas aparāts ar ierobežotu cilvēku skaitu jau tīri kvantitatīvi ir sašaurināts jēdziens. Valsts turpretī ir sabiedrības daļa, tapat kā baznīca, bet tikai daļa.

Tad nu, lūk, lasot Konstitūcijā¹, ka "... baznīca ir atdalīta no valsts ..", prakse tas tiek realizēts šādi: baznīca ar tās draudžu ticīgajiem locekļiem ir šķirta no demokrātiskas līdzparvaldīšanas, t. i., nevar iegemt valsts parvaldes amatus vai iestāžu un uzņēmumu vadošo darbinieku vietas. "Kapeč, uzziņot, ka padomju cilvēks ir ticīgais, to cenšas darbu neizvirzīt? Tautas deputātu padomes, kuras nav ticīgo pārstāvju, vis-

¹ LPSR Konstitūcija, 50. p.

pār nevar pārstāvēt mūsu tautu,"² saka pazīstamais dzejnieks Jevgeņijs Jevtušenko. Baznīca ir izolēta no valsts, bet tā nekad nav bijusi šķirta no sabiedrības. Vadoties pēc principa, ka viss, kas nav aizliegts, ir atļauts, baznīca vienmēr uzturējusi dzīvu kontaktu ar sabiedrību caur saviem draudžu locekļiem.

Tālāk nepieciešams noskaidrot, kas ir dialogs? Svešvārdu vārdnīcā neguvu cerēto atbildi - tikai to, ka tas ir "divu vai vairāku personu saruna"³. Tad jau iznāk, ka prokurora-izmeklētāja saruna ar apsūdzēto arī ir dialogs!? No pirmo pusēs laikam gan. Pietiek, ja viena no sarunas pusēm atbild ar jā vai nē, turpretī otra uzdod jautājumus, izdara secinājumus un spriedumus. Dialogs, manuprāt, ir divsaruna, kur abas pusēs ir vienlīdz aktīvas, savstarpēji līdztiesīgas, viena pret otru izturas ar cieņu un toleranci.

Vai šāds dialogs baznīcai, t. i., reliģiskajām organizācijām ir pastāvējis ar valsti? Secinājumus izdarīsim vēlāk, bet tagad izvilkmumu veidā pievērsīsimies jaunāko laiku baznīcas vēsturei.

Neskatoties uz to, ka bijušajā Krievijas impērijā nodibinājās jauns valsts varas aparāts - proletariāta diktatūra, vēl divdesmito gadu pašā sākumā meklēts dialogs un bijušas pat publiskas A. Lunačarska diskusijas ar Pareizticīgo baznīcu. Japiebilst, ka paraleli gan organizētas pirmās antireliģiskās kampaņas.⁴ Pēc Ļeņina nāves tiek nodibināta "Karojošo bezdievju savienība (Общество воинствующих безбожников). Sak lielās tirāžas izdot tādas antireliģiskus žurnālus kā "Безбожник", "Безбожник у станка", "Крокодил", "Безбожний крокодил", "Перец" u. c. Krieviju sakus ticīgo masveida vajāšanas morāli un fi-

² Jevtušenko J. Bezpartijisko partija. - Lauku Avīze, Nr. 25.-24.06.88.

³ Svešvārdu vārdnīca. - R., 1969, 135. lpp.

⁴ Par antireliģisko kampaņu Lieldienu laikā. - No dok. kraj.: Par reliģiju un baznīcu. R., 1966, 69. lpp.

ziski. Vai kāds tad atcerējās tautai dotos solījumus, kaut vai to pašu Lunačarski, kas bija sacījis arī šādus vārdus: ".. ar varu (...) tikai dziļāk nostiprinās tas, ko mēs cenšamies izraut (t. i., ticību Dievam - A. V.).⁵ Jā - tas bija karojošā ateisma pats ziedu laiks. Ļaunā stihija saplosīja visu savā ceļā, ievainodama un sakropļodama arī sevi. Tomēr, slava Dievam, baznīcu pilnīgi neiznīcināja. Brīnumainā kārtā saglabājās kāds svēts atlikums, kā sēkla rītdienai. Un tomēr, gadu desmitiem paejot, likās, ka jaunās sabiedrības apziņā ticībai nav vietas, līdz 1956. gadā pēkšņi tika atklāts personības kults! Nevienam tikpat kā nemanot, sabiedrība atkal bija kļuvusi "religioza", jo kur ir kults, tur ir religija. Kaut arī tā būtu ļoti primitīva, materiālistiska. Hruščovs, vērsdamies pret t. s. "ķeizara kultu", tai pašā laikā energiski arī iestājās par pastiprinātu ateisma propagandu jaunā kvalitātē, kas, protams, galarezultātā bija atjaunots uzsaukums pret baznīcu. Tika sastādīti Vissavienības mēroga dokumenti⁶ PSKP CK lēmumu, kongresa programmu un statūtu noformējumā. Tai skaitā augstākajās mācību iestādēs tika ieviests tāds priekšmets kā zinātniskā ateisma kurss. Ja 30. gados karojošie ateisti, daudz nebēdēdami par "juridisko noformējumu", izklīdināja draudzes, demolēja un sagrava baznīcas, tad 50. un 60. gadu prakse pastiprināti īstenoja tos pašus mērķus, tikai no juridiskā viedokļa nu jau šķietami likumīgi un ne vairs ar skaļiem grautiņiem.

Gribu pārstāstīt Vissavienības presē publicēto rakstu "No-postītais dievnams"⁷, kas pēc sava satura ir k l a s i s k s piemērs neskaitāmu baznīcu un ticīgo liktenim.

⁵ Луначарский А. В. Почему нельзя верить в бога. - М., 1956. - с. 231.

⁶ Par religiju un baznīcu, '73.-'94. lpp.

⁷ Нежный А. Разрушенный храм. - Известия, № 265, 21.09.88.

Notikuma vieta ir Novgorodas apg. Čudovas pilsēta. Ša gadsimta sākumā par pilsētas iedzīvotāju sabiedrotu naudu uzcēla dievnamu. 1931. gadu to atņēma, labi, ka neuzspridzināja, taču kupolus un zvanus nogāza, ikonas sadedzināja, bet celtni sadalīja divos stāvos. Taja iekārtoja kinoteātri un vēl kādu rajona organizāciju. Celtni nosauca par "Aizsardzības ēku". Tomēr kara laikā 1942. gadā "aizsardzības ēka" atkal kļuva par dievnamu pilsētas iedzīvotājiem. 1945. gadā Čudovas IK padomju varas vārda dievnamu atdeva pareizticīgo draudzei. Pēc divdesmit gadiem, 1962. gadā, "brīnumu" baznīcu atkal atgema ticīgajiem. Par iemeslu bija atsaucšanās uz valdības lēmumiem un Reliģiju lietu padomes akceptu, kā arī pašu iecere dievnama ierīkot kulturas namu. Ticīgajiem gan atļāva iet uz svānu torni (часовня) piepilsētas ziema, jo 100 km radiusā nebija palikušas vienas pareizticīgo draudzes. Atgēmtajā dievnama vispirms ierīkoja partijas noliktavu, vēlāk glabāja mēbeles, līdz beidzot "uzspļāvuši" un atstājuši tukšu. Draudze gan vēlejusies savas tiesības aizstāvēt un dievnamu atgūt, tomēr veitīgi. Rakstījuši uz Reliģiju lietu padomi Masakava, divas reizes personīgi Hruščovam, tad - CK un beidzot Augstākajai Padomei. Novgorodas reliģiju lietu pilnvarotais pateicis - rakstiet, kur gribat, dievnamu nedabūsiat. Nu jau daudz gadu izpostītais dievnama stāv tukšs. Kulturas nams līdz šai dienai nav ierīkots, tātad - solītais toreiz bijis apmāns! Vietēja vara gan plāno kaut kad ierīkot muzeju, bet arvien tam neesot attiecīgo naudas līdzekļu. Vēl tikai piecus gadus atpakaļ jebkura ticīgo mēģinājums norādīt uz dievnama postīgo stavokli un vēl jo vairāk - atgriezt to sev - sapēma iznīcināso pretsparu pa visām līnijām. Ne PSRS Konstitūcija un pasludinātā sirdsapziņas brīvība, ne personīgās vienlīdzības sajūta netraucēja vienam no Čudovas rajona IK priekšsēdētājiem, piemēram, izsūtīt oficiālus papirus ticīgo pilsoņu darba vietas ar stingru norādījumu piemērot pret viņiem sabiedriskas ietekmēšanas līdzekļus. Pie tam vietēja vara pazīgoja dādiem čudovciešiem, ka viņi rupji mīdī ar kājam padomju likumu, vācot parakstus zem lūguma atdot baznīcu.

Tu tas bija un ir Krievija, bet - Latvija? Vai piecdesmitie un sešdesmitie gadi pagāju baznīcā secen... Nopiemīnēsim provinci, pietika šoreiz ar Rīgu vien. Tikai dažī piemēri: pareizticīgo katedrālē ģēģina iela traucēja, jo, lūk, ta esot preti LPSK Ministru Padomei, un plānetariju arī vajagot kaut kur ierīkot. Baptīstiem atņēma lūģānu namus - vienu Agenskalnā, jo TV studijai bija vajadzīgas papildtelpas, lačplēģa iela otra - sporta zalei. Luterāģiem atsavināja Vecrīģa reformātu baznīcu, jo tur esot ļoti laba akustika, tapēc ta pienakas firmai "Melodija" skaģu ierakstiem, slavenas Doma baznīcas orgēģes bija nakosais iemeslis, bet kapēc Anglikāģu baznīcu,

kura bija Pētera baznīcas draudze? Jajautā, vai ar antireligiozo izkartni netika īstenoti utilitāri mērķi. Tad Latvija līdz ar visu mūsu lielo valsti ieslīga t. s. stagnācijas periodā. Vēlams tika uzdots par esošo, tāpēc labais cīnījās ar vislabāko un vislabākais ar brīnīgāko. Šis laiks tika pavadīts aktīva bezdarbība, kristiešus vairs īpaši neapspieda, un, cik dievnamu bija palicis, tos vairs nost negēma. Atpakaļ atgūt arī bija bezcerīgi. Šajā laikā baznīca gan pēc pašas iniciatīvas, gan valsts stimuleta, drošāk drīkstēja pacelt savu balsi cīņā par mieru. Ticīgo lielais vairums dzīvoja savu iekšēji noslēgtu dzīvi.

Pārskatot šos septiņdesmit gadus Vissavienības un četrdesmit astoņus gadus Latvijas mērogā, varam jautāt, vai ir pastāvējis dialogs baznīcai ar valsti? Domāju, ka tur bijis viss kas cits, tikai ne dialogs. Tapēc atskata uz kopīgi noiето ceļu mūsu valsts vadītājs M. Gorbačovs teica: "Ne viss ir norisinājies viegli un vienkārši valsts un baznīcas attiecību sfērā. (...) Reliģiskās organizācijas tāpat bija skartas tragiskajos notikumos personības kulta periodā. Šim periodam dots viennozīmīgs novērtējums kā atkapšanās no sociālistiskajiem principiem, tagad atjaunojot savās tiesībās."⁸ PSKP XIX Vissavienības konferencē Gorbačovs vēlreiz pateica: "Zināms, ka ne vienmēr (t. i., valsts un baznīcas - A. V.) attiecības kārtotājušas normāli."⁹ Tātad - n e n o r m ā l i!

Turpinot pārdomas par valsts attiecībām ar baznīcu, obligāti jāpiemin tads iespaidīgs spēks kā Komunistiskā partija. Ne tik vien nav, bet pat nedrīkst pastāvēt dialogs komunistam (arī komjaunietim) ar kristietī. PSKP Statūtos partijas biedrs ir atdalīts no baznīcas, tapēc viņam tieši ir pienākums "enerģiski cīnīties pret (...) reliģiskajiem aizspriedu-

⁸ No PSKP CK Ģenerālsēkretāra runas, tiekoties ar Maskavas un visas Krievzemes patriarhu Pimenu un Krievu pareizticīgas baznīcas Sinodes locekļiem. - Наука и религия, Nr. 9, 1988, 2. lpp.

⁹ PSKP 19. Vissavienības konferences materiāli. - R., 1988, 36. lpp.

miem.."¹⁰, tāpat - komjaunietim¹¹. Ja viņi sāk iet baznīcā un ticēt Dievam, tad nevar būt šo organizāciju biedri un viņus izslēdz. Te jāpiebilst, ka daļai sabiedrības ir nepareizs priekšstats, it kā mācītāji vai vismaz augstākie tās hierarhi arī esot partijas biedri. Tas taču nav iespējams. Kāpēc tāds uzskats? Vai tā būtu kā pagātnes palieka no tiem laikiem, kad pareizticīgo baznīca bija kā tieša valsts varas sastāvdaļa, vai arī daži hierarhi un mācītāji tautai šodien rādās pārāk "valstiski"...

No iepriekšējā un turpmākā būs secināms, ka jēdziens valsts tomēr ir jāsaprot pie mums ar plašāku saturu nekā pieminēju sākumā. Tas tāpēc, ka mūsu politiskajā iekārtā valsts un komunistiskā partija ir vienotas. Zināmos periodos partijas un valsts aparāti pat sakusuši vienā veselumā. Attiecīgais partijas ģenerālsekretārs reizē bija un ir valsts prezidents, t. i., ieņem arī Augstākās Padomes priekšsēdētāja posteni. Ar to gribu teikt, ka katrs komunistu tieši vai netieši ir daļa no valsts pārvaldīšanas aparāta. Tā nu formulējums "baznīca atdalīta no valsts" iegūst citu, daudz plašāku priekšstatu.

Bet kā ar komjaunatni? Ta taču arī ir politiska organizācija, tikai ar atšķirību, ka daļa tās biedru ir nepilngadīgi. Kā tad isti ir: vai skolnieks drīkst ticēt Dievam un iet baznīcā? Protams, ka drīkst. Tāds likumīgs aizliegums nepastāv. Tikai nepilngadīgie baznīcā iet kopā ar saviem vecākiem vai ar viņu ziņu. Tad kāpēc, piemēram, skolas sūta pedagogus Ziemassvētkos uz baznīcu, lai tie aizturētu savus audzēkņus pie ieejas vai īpaši pierakstītu tos, kuri tomēr iesprukuši un piedalījušies svētku dievkalpojuma! Kas pēc tādas antirelīģiskas kampaņas baznīcas svētku reizēs seko, to zina skolēni un arī viņu vecāki. Demokrātiju vajadzētu cilvēkam mācīties un mācīt no skolas sola. Skolnieks drīkst iet baznīcā, un viņu par to aizliegts sodīt. Bet, ja šis skolnieks ir komjau-

¹⁰ PSKP Statūti, I. 2. d.

¹¹ VĻKJS Statūti, I. 2. c.

nietis, tad lai ievēro tās organizācijas statūtus, kurā patc brīvprātīgi iestāties. Perspektīvā vajadzētu "PJ" savās slejās iepazīstināt lasītājus ar komjaunatni VDR, Ungārijas TR, Polijas TR u. c. Kāda veidā tur statūti regulē komjaunatnes un baznīcas attiecības? To pašu var attiecināt uz partijas biedriem. Vissavienības presē šādi precedenti ir bijuši sastopami. Tur aprakstīts, ka, piemēram, Polijā arī partijas biedri iet baznīca un piekopj reliģiskos rituālus.¹² Vai tie nav marksisti?! Vai turpmāk arī pie mums oficiālā attieksme mainīsies?¹³ Šeit ar to domāju LTF, kura savā uzsaukumā raksta: "Jūs varat būt godīgs komunisti, un jūs varat godīgi ticēt savam Dievam."¹⁴ Laikraksta "Известия" slejās zem rubriķas "Macīties demokrātiju" bija ievietots arī šāds bridinošs fakts.

No Moldāvijas uz Lietuvas kolhoziem peļņā brauc viesstrādnieki, starp tiem organizētas ticīgo grupas. Viņu vidū, nopelnīt gribēdama, bijusi arī kāda ciema deputāte, komuniste. Par šo "nodarījumu" viņa bargi sodīta - izslēgta no partijas un bijis jāaiziet no darba. Un tomēr raksta autors atgādinādams saka: "... mūsu valsts - nepavisam nav (kā līdz šim domāja - A. V.) ateistu valsts un savus pilsoņus nesadala pēc principa "tic - netic".¹⁵

Mājieni "no pašas augšas" ir doti, bet daudz kur uz vietas viss praktiski pa vecam. Kas attiecas uz pašu baznīcu un viņus taģadējām tiesībām, tad PSRS Reliģiju lietu pilnvarcātais K. Harčovs saka: "Es uzskatu, ka ticīgajiem kā padomju pilsoņiem ir tiesības izveidot savus kooperatīvus, izdot reliģisku avīzi, daudz plašāka mērce izdot garīgo literatūru."¹⁶ Arī

- ¹² Почивалов Л. Понятие мира однозначно для всех. - Литературная газета, № 6, 1987.
- ¹³ Gorbunovs A. Macīties no Dieva - macīties pārbuvi. - Сіпа, Nr. 215, 1988.
- ¹⁴ LTF Aicinājums visiem, visiem. - Padomju Jaunatne, Nr.183, 1988.
- ¹⁵ Кондратов Э. Верить - не верить. - Известия, № 243, 1988.
- ¹⁶ Нежный А. Совесть свободна. - Огонек, № 21, 1988, с. 28.

Latvijas KP CK sekretars A. Corbunovs saka: "Mēs atzīstam, ka šīs patiešām ir problēmas (t. i., reliģiskās literatūras izdošana - A. V.), kas jau tuvākajā nākotnē gaida risinājumu."¹⁷ Bet pāri visam kardināli jāmaina Nolikums par reliģiskām apvienībām Latvijas¹⁸ un Vissavienības mērogā, jo tas traucē vispārīgai demokratizācijai. Ja vēsturiski pirmo reizi musu sabiedriskajā iekārtā tiek izvirzīts līdz šim nebijis jauns kurss uz tiesiskas valsts izveidošanu, tad izpaliks dialogu bremsējošie šķēršļi baznīcai ar valsti no pašas valsts varas puses. Lai Dievs palīdz tiem, kas izstrādā apsollīto likuma projektu par sirdsapziņas brīvību.

Baznīca

Kas tā tāda ir..? No valsts viedokļa ateisti līdz šim baznīcu (reliģiju) traktēja tā: ".. reliģija attīstīta sociālisma sabiedrībā ir vienīgā legāla un joprojām vēl visai ietekmīga ideoloģiskās opozīcijas forma."¹⁹ Nupat jau nav vairs vienīgā legālā, jo pastāv arī tautas pašdarbīgie formējumi, t. s. neformālās apvienības. Statistikas dati (pēc PSRS Reliģiju lietu pilnvarotā aplēsēm) par ietekmīgumu liecina, ka ticīgo skaits Padomju Savienībā ir ap 70 miljoni²⁰ ar vairāk nekā 25 tūkstošiem²¹ kulta kalpotāju. Te gan tūlīt jāpiebilst, ka dotie skaitļi neattiecas tikai uz kristiešiem, bet tajos ietilpst arī citu reliģiju pārstāvji (muhamedāņi, budisti u. c.). Ja komunistiskā partija ar saviem 20 miljoniem²² biedru ir tik ietekmīga sabiedrība, tad vajadzētu pieciest arī baznīcu.

Ko kristieši paši par sevi saka, kas ir Baznīca? Budama kristīgas mīlestības mācības - evaņģēlija iemiesotāja šajā pasaulē,

¹⁷ Pakalns K. Dialogu šķautnes. - Cīņa, Nr. 222, 1988.

¹⁸ Bulevics Z. Ateistiskās audzināšanas elektivitāte. - R., 1980, 37. lpp.

¹⁹ Nolikums par relig. apv. Latvijas PSR (apstipr. 26.10.76.).

²⁰ Мезны А. Советь свободна. - Огонек, № 21, 1988, с. 26.

²¹ Ачильдиев И. Гарантии свободы. - Наука и религия, № 11, 1987, с. 20.

²² PSKP 27. kongresa materiāli. R., 1986, 86. lpp.; PSKP 19. Vissavienības konferences materiāli, 86. lpp.

Baznīca talu pārsniedz kādas konkrētas ideoloģijas mērķus un robežas. Tā nav teritoriāli saistīta tikai ar mūsu valsti, bet gandrīz visās zemēs un tautās nu jau divus tūkstošus gadu atspīd tās klātbūtne. Tāda ir bijusi Jēzus Kristus pavēle: "Eita pa visu pasauli un pasludiniet evaņģēliju visai radībai."²³ Definēt BAZNĪCAS jēdzienu ir tikpat grūti, kā Dieva, cilvēka, dzīvības, dvēseles u. c. No dažādu kristiešu redzesviedokļiem par Baznīcu ir sarakstīti bieži sējumi. Pieminot to ar lielo burtu, vienmēr gribēts pasvitrot viņas pārlaicīgi metafizisko un dzīvo raksturu. BAZNĪCA ir pašā Kristus mistiskā Miesa - ķermenis, Logosa inkarnācija, "kas visu visur piepilda"²⁴. Šajā Baznīcā neviens neiedzimst, bet gan caur kristību tiek savienots un padarīts par tas kopīgo Miesas locekli.²⁵ Baznīcas augstākā autoritāte ir Svētie Raksti - Bībele. Tikai atrodoties zem Dieva Vārda autoritātes, arī pašai baznīcai pasaulē ir autoritāte. Tās augstākā būtība un norma ir kalpošana. "Pieņemts uzskatīt, ka kalpot nozīmē izpildīt kāda tur norādījumus. Bet baznīca grib kalpot pasaulei ne pēc pasaules norādījuma, ne pēc viņas diktāta, bet pēc Evaņģēlija norādījuma,"²⁶ saka kardināls Jozefs Glempš. Šeit nu izveidojas spriegums baznīcai ar valsti. Katra laicīga vara jūtas neērti baznīcas dievišķo prasību priekšā, kas līdz ar apustuļiem apliecina: "Dievam vairāk jāklausa nekā cilvēkiem".²⁷ Baznīca ir kā svešķermenis no laicīgās varas viedokļa, kā grauds gliemežnicā. Sociālisma tipa zemēs baznīca ir vērtēta tikai kā pārejoša parādība ("pagātnes palieta!"), tādēļ labākajā gadījumā uzskatīta par ideoloģisku konkurenti. Šai sakarībā jāpiemin Albānija, kas vispār izskaudusi baznīcu kā organizēti institucionālu iekārtojumu. 1967. gadā vien likvidētas 2169 baznīcas un mošejas. Turpmāk

²³ Mk. 16, 15.

²⁴ Ef. 1, 23.

²⁵ 1. Kor. 12. 12-13.

²⁶ Глемп Ю. Церковь и Мир. - Литературная газета, № 25, 1988.

²⁷ Ap. d. 5, 29.

problēmas šai jomā vairs nepastāvo, tādēļ oficiāli deklarēts par šīs valsts sabiedrības pilnīgu ateizāciju,²⁸ jo Konstitūcijā teikts: "Valsts neatzīst nekad reliģiju un atbalsta, un atbilstāta ateistisko propagandu, lai cilvēkos iesakņotu zinātniski materiālistisko pasaules uzskatu."²⁹

Atceros kādu sirmu cienījamu garīdznieku, kas savā dzīvē daudz ko pieredzējis. Pārrunājot baznīcas vēsturi un grūtības, ar ko tā šodien dažviet sastopas, viņš man mierīgi, bet noteikti atbildēja: "Baznīca ne tādus laikus vien ir pārdzīvoījusi un pastāvēs līdz galam."

Nekas nespēj iespaidot Dieva nodomus, vadot cilvēci ceļā uz pēdējo eshatalogisko galamērķi un jauno sākumu - "Dieva valstību". Jēzus, iesākot savu atklāto pasludināšanu, saka: "Laiks ir piepildīts, un Dieva valstība ir tuvu atnākusi! Atgriezieties no grēkiem un ticiet uz evaņģēliju."³⁰ Cik daudz līdzību Jēzus ir stāstījis par Dieva - debesu valstību, lai no dažādiem skatu punktiem un uztveres līmeņiem atklātu to, kas mums līdzās pastāv reālāk nekā mēs pašī. Tādēļ visi kristieši vienprātīgi lūdz: "Lai /at/nāk Tava valstība."³¹

Baznīca nekad nav bijusi pret valsts iekārtojumu kā tādu, jo valsts ir šīs kritušās cikvēces neatņemama sastāvdaļa, kas ierobežo vispārējo ļaunumu un uztur kārtību.³² Vēl jo vairāk, baznīca a i z l ū d z "par valdniekiem un visiem, kas ir augstā amatā"³³.

Tā nu redzam, ka Baznīca un ikviens kristietis vienlaicīgi ģem dalību divās pasaulēs. Cilvēks mirstīgajā miesā saistīts ar šo dzīves esamību, bet savā apziņā caur ticību savienots ar Dieva valstību. Šī Dieva valstība kā Dieva griba kristietim ir primāra, tāpēc laicīgā dzīve pakartota garīgajai un pirmā nedrīkst ierobežot otro. Baznīca kā ticīgo kopība ir

²⁸ Сташевский М. Т. Социалистическое государство и религиозные объединения. М., 1979, с. 46-47.

²⁹ Конституции социалистических государств, 1987, л. а., л. д., 57. р.

³⁰ Мк. 1, 15.

³¹ Мт. 6, 10.

³² Ром. 13, 1-7.

³³ 1. Тим. 2, 2.

saistīta ar laicīgo valsti un ir viena otrā, bet savā būtībā un uzdevumos viena otru izslēdz.

Zināma mērā var sacīt, ka Poncijs Pilāts un Jēzus Kristus Jau-najā Derībā reprezentē katrs savu valstību. Pilāts bija Romas impērijas vietvaldis Jūdejā, personīgi paša ķeizara iecelts. Viņš simbolizēja tiešu valsts varas klātbūtni. Evangēlijs lie-cina, ka starp Pilātu un Jēzu Kristu notikusi vārdu apmaiņa vai nosacīts dialogs.

Sarunu pirmais iesācis Pilāts ar jautājumu: "Vai tu esi jūdu ķēniņš?" Jēzus atbildēja: "Vai tu to saki no sevis, jeb vai citi tev par mani stāstījuši?" Pilāts atbildēja: "Vai tad es esmu jūds? Tava tauta un augstie priesteri man tevi nodevuši. Ko tu esi darījis?" Jēzus atbildēja: "Mana valstība nav no šīs pasaules. Ja mana valstība būtu no šīs pasaules, mani su-laiņi cīnītos par to, lai es nekristu jūdu rokās. Bet nu mana valstība nav no šejienes." Tad Pilāts viņam sacīja: "Tad tu tomēr esi ķēniņš?" Jēzus atbildēja: "Tu pareizi saki, es esmu ķēniņš. Tāpēc es esmu dzimis un pasaulē nācis, lai apliecinā-tu patiesību. Ikviens, kas ir no patiesības, dzird manu bal-si." Pilāts viņam saka: "Kas ir patiesība?"³⁴ Pēc šī jautā-juma, negaidīdams atbildi, Pilāts aiziet. Vēlāk atgriežoties, viņš vēlreiz jautā: "No kurienes tu esi?" Bet Jēzus viņam neveda nekādu atbildi. Tad Pilāts viņam sacīja: "Vai tu ar mani nerunā? Vai tu nezini, ka man ir vara tevi atlaist un vara tevi sist krustā?" Jēzus atbildēja: "Tev nebūtu nekādas varas pār mani, ja tā tev nebūtu dota no augšienes, tāpēc tam, kas mani tev nodevis, ir lielāks grēks."³⁵

Ar šo Jēzus izteikto patiesību par varas savstarpējo pakārto-tību saruna apraujas. Kads ir šodienas laicīgās varas viedok-lis par garīgo, citēšu vēlreiz PSRS Religiju lietu pilnvarotā K. Harčova teikto: "Garīgajā sfērā nedrīkst valdīt ar kula-ku. (...) Triādesmitajos gados attiecības ar reliģiju un ti-cīgajiem mēs izstrādājām vienīgi ar "mīnus" zīmi. Tagad šīs attiecības vajag mainīt. Ar noliedzošu jūtu ekspluatāciju tā-lu neaiziesi. Pienācis laiks parbūvei. Sociālistiskas valsts un baznīcas attiecību dialektika ir sarežģīta - es pat sacītu,

³⁴ Jņ. 18, 33-38.

³⁵ Jņ. 19, 9-11.

ārkārtīgi smalka dialektika. (...) Garīgā dzīve ir citā pasaules uzskatā nekā mūsu un tek sava gultne savu gaitu. Tas gultni nevar likvidēt, ne administratīvi, ne ideoloģiski sakausējot ar mūsējo." ³⁶ Tāds ir laicīgas valsts varas atziņums.

Sabiedrības dialogs ar baznīcu

Sodien vairāk neka jebkad sabiedrības interese ir pievērsta baznīcai. Kāpēc? Tāpēc, ka aizliegtais vienmēr pastiprināti saista uzmanību. Bet pāri visam, daudzie dzīves jautājumi un nesapemtās atbildes. Tas nekas, ka dzīvojam "zinātniskā" laikmetā. Cilvēks pats sev paliek arvien mīkla. Un kā ir ar to dievu! - Dievu?... "Sauciet kā vīgu gribat," man kāds teica, "bet ziniet, kaut kāda Augstāka Vara ir!" Lūk, šie ir jautājumi, kas spontāni izsauc dialogu sabiedrības un baznīcas starpā.

Lai mūsu domu apmaiga nebūtu kā tādi tukši vējziedi, kas skaisti izskatās, bet augļus nenes, nepieciešami daži priekšnoteikumi. Abām sarunu pusēm vajadzētu atbrīvoties no bezpersoniskuma, abstraktuma un neuzticības. To vietā jāliek personīgu reālu un uzticības pilnu attieksmi. Bet pāri visam **g o d i g u m u**, jo sarunas centrā ir Svētums.

Tātad, ja zinu, tad zinu. Ja varu pierādīt, tai pierādu. Ja nevaru, tad atzīstu, ka tam vai citam viedoklim vienkārši tikai ticu. Bet, ja neticu, tad godīgi jāatklāj savus iekšējos motīvus - kāpēc?

Mūsu informācijas līdzekļiem, šai gadījuma presai, neskatoties uz lielajam priekšrocībām un popularitāti, ir savs būtisks trūkums. Avīze ir pastarpinājums, tūpēc jebkurš dialogs nes zināmu bezpersoniskuma un abstraktuma ēnu. Atsevišķais lasītājs kā sarunas partneris sabiedrībā abstrahējas. Tieši šī iemesla dēļ rodas tik daudz parpratumu un neskaidrību. Tāds dialoga veids ka no sabiedrības, tā baznīcas puses nes deklaratīvu raksturu. Un tomēr, pamēģināsim.

Gribu palīdzēt dialogam, pats sev uzdodot jautājumus. Piemēram,

³⁶ Sk. 16. parindī.

vai baznīca nav abstrakts jēdziens? Jā - zināmā mērā gan, ja ar to nedomājam kādu konkrētu celtni - arhitektūras pieminekli vai hierarhiski administratīvu institucionālu veidojumu. Tomēr grieķu vārdu /ekklesia/ var tulkot ne vien kā baznīcu, bet arī kā draudzi vai sapulci.

Vēl daudzi man teikuši apmēram tā: vai jūsu Dievs arī nav abstrakts jēdziens? Vai vispār ir Dievs?... Pierādiet!...

Šādas reizēs esmu sacījis: pierādiet, ka Dieva nav... Bībelē rakstīts: "Jo, ko par Dievu var zināt, tas cilvēkiem nav apslēpts: Dievs pats viņiem to atklājis. Viņa neredzamas īpašības, tiklab viņa mūžīgā vara kā viņa dievišķība, kopā pasaules radīšanas gara acīm saskatāmas viņa darbos; tāpēc cilvēkiem nav ar ko aizbildināties. Jo, pazīdami Dievu, viņi to nav turējuši godā kā Dievu un viņam nav pateikušies, bet savos spriedumos krituši nicības gūstā un savā siržu neprātā iegrimuši tumsā. Dižodamies ar savu gudrību, viņi ir kļuvuši nelgas."³⁷ Ja kāds no jums noliedz Dievu kā Radītāju, tad varētu jautāt: kāpēc vispār kaut kas ir un nevis nekā nav..?

Svētie Raksti par Dievu runā kā par pašsaprotamu lietu un nevienā vietā nemēģina kaut ko pierādīt. Bet kā paliek ar Dieva abstraktumu? Šodien sabiedrības vairums, kas stāv ārpus kristīgās draudzes, manuprāt, tieši tic tādām abstraktam Dievam, kaut kādai Augstākai Varai. Taču tāds Dievs cilvēkiem nav personīgs un dzīvs Dievs, tādēļ pietrūkst kā "domu un sirša prāta tiesnesis".³⁸ Ikdienas steigā Viņu atceras reti, vienīgi, ja nu negaidīti liktens sitieni sagādā lielas bēdas vai nāves stunda klāt.

Šī abstraktuma dēļ priekšstatos par Dievu visas citas reliģijas zaudē aktīvo ticības spēku, turpretī kristietība caur evaņģēliju aicina ikvienu cilvēku uz personīgu kontaktu ar Dievu caur Jēzu Kristu. Daudzi lasītāji, īpaši jaunatne, pamatoti jautā, kas ir šis Jēzus Kristus? Skolā par to nav tikpat kā nekas mācīts. Ko lai dažos teikumos šobrīd pasaka?

³⁷ Rom. 1, 19-22.

³⁸ Ebr. 4, 12.

Varbūt to, ka Kristus ir c e n t r s un a s s. Kā to saprast? Vesturiskā skatījumā tieši Kristus un neviens cits ir pārdalījis cilvēces apzināto pieredzi kā vēsturisko laiku divās daļās. Viņš top par centru un nošķir veco no jaunā. No Jēzus Kristus dzimšanas (Anno Domini) visa pasaule gadus skaita.

Visas reliģijas līdz Kristum nosacīti var apzīmēt par aktīvam. Pēc viņa, salīdzinot pārējās reliģijas ar Kristus garīgo impulsu un visu kristietību, tās paliek pasīvas. Kristietībā Dievs vienīgi atklājas caur Kristu kā personīgs debesu Tēvs. Tā Jēzus Kristus ir pasaules garīgo meklējumu ass, kas visu un visus pagriež. Arī katram cilvēkam vajadzīgs savā dzīvē absolūtais centrs, kur šī nemaldīgā ass dod pareizu izvēles rīcību, lai arvien pareizi pagrieztos uz labo, bet nevis uz ļauno pusi. Kristus ir šāds nekļūdīgs kompass.

Taču Svētie Raksti liecina, ka vēsturiskais Jēzus no Nācaretes ir Kristus - dzīvā Dieva Dēls.³⁹ Ja kāds nonāk pie šādas atziņas, tad tas sasniedzis ticības "griestus". Atliek šim Jēzum Kristum kā savam Pestītājam nodot sirdi un dzīvi. Bet daudzi to nevar saprast - kā toreiz, tā šodien. Kāpēc? Pestītājs saka: "Es tev pateicos, Tēvs, debess un zemes Kungs, ka Tu šīs lietas esi apslēpis gudriem un prātniekiem, un tās esi zināmas darījis bērniem. Visas lietas man ir mana Tēva nodotas, un neviens nepazīst Tēvu, ka vien Dēls, un kam Dēls to grib darīt zinamu."⁴⁰

Bībele grib pateikt mums to, ka bez Kristus mēs par Dievu nekā nezinām, un visas mūsu pašu domas ir tikai prāta un jūtu spekulācijas. Kur lai par Kristu vairāk ko uzzinām? Protams, ka dievnamā un Bībelē.

Visu kristietības būtību var izteikt šādi: "Dievs ir Mīlestība."⁴¹ Viņš mūs mīl un gaida, lai mēs viņu mīlam. Dievs grib, lai cilvēki arī savu starpa cits citu mīlētu. Bet vis-

³⁹ Mk. 8, 29; Lk. 9, 20; Jņ. 6, 69.

⁴⁰ Mt. 11, 25, 27.

⁴¹ 1. Jņ. 4, 16.

augstākais Kristus novēlējums ir: "Mīliet savus ienaidniekus..."⁴²

Visas citas reliģijas kā augstāko var īstenot pasivitātes principu, t. i., nepretošanos ļaunumam. Kristietība turpretī aicina uz aktīvu darbību, ļaunumu atmaksājot ar labu. Nevis ļaunumu pārspēt ar vēl lielāku ļaunumu, tādā veidā sevi iesaistot līdzī bezgalīgajā cēlonsakarību ķēdē, kur katra uzvara taisnības vārdā patiesībā ir pašapmāns, jo nemirstības daļa cilvēkā, ko var saukt arī par dvēseli, piedzīvo neatgriezeniskas negatīvā sekas. Uzvarēt ļaunu ar labu, tas ir augstākais. Caur nepretošanos ļaunumam mēs to apstādinām, bet ar kvēlu mīlestību izmainām ļaunumu kvalitatīvi, kā tumsu, ko caurspīd gaismā, dodot tam pavisam pretēju, nu jau svētu virzienu.

Ļaunumu nekad nevar uzvarēt ar ļaunu, jo tā pēc kristīgās ticības pārliecības ir metafiziska vara. Nekad šeit mērķis nevar attaisnot līdzekļus. Svētu mērķi nevar sasniegt ar nesvētiem līdzekļiem.

Nobeidzot varam jautāt, ko baznīca šai laicīgai dzīvei var dot reālu? Atbilde: īstu garīgumu. Ne relatīvu garīguma surogātu kā atdarinājumu, bet svētumu kā spēku. Tādā nozīmē Baznīca ir neizvietojama un tādēļ nemirstīga.

⁴² Mt. 5, 44.

IESKATS KRISTĪGĀS PASAULES JAUNĪJUMOS
(pēc LWI un WCC biļeteniem)

Luters ar šodienas protestantiem nebūtu apmierināts. Ja Mārtiņš Luters šodien dzīvotu, viņš droši vien izteiktu tikpat asu kritiku kā savā laikmetā pret Romas Katoļu Baznīcu, tomēr vēl vairāk viņam būtu ko pārmet modernajam protestantismam. Šo uzskatu profesors Heiko Obermans aizstāvēja vairāku simtu garīdznieku priekšā, kuri piedalījās gadskārtējā Lutera Ziemeļrietumu Teoloģiskā Semināra pilnsapulcē St. Paulā, Minnesotā. Obermans ir evaņģēliska mācītājs, dzimis Nīderlandē, bijis pasniedzējs Harvardā un Tībingenā (Tībingenā - arī Vēlo viduslaiku un Reformācijas institūta direktors), bet tagad - vēstures profesors Arizonas universitātē.

Ja Luters šodien dzīvotu, tad savu kritiku viņš vārstu ne pret atsevišķiem pāvestiem un viņu morāli, bet pret pāvestību kā tādu un pret to, ka Romas Baznīca nosaka paklausības un uzvedības normas ticīgajiem, garantējot Evaņģēlija pareizu saprašanu. Profesors Obermans noraidīja viedokli par to, ka šodien lutertība un katolicitāte atrastos uz zināmas konverģences ceļa. Tomēr pret moderno protestantismu Lutera izturētos vēl kritiskāk, jo tas, Obermana vārdiem sākot, "Lutera lietu ir nodevis visās frontēs". Protestantisms šodien stāv Roterdamas Erasma pozīcijās jautājumos, kas attiecas uz brīvo gribu; Cvinglija pusē pārliecībā, ka Tas Kungs nevar būt ar savu reālprezenci euharistijā; anabaptistu pusē, kuri noraida bērnu kristību, jo svarīgāka esot cilvēka paša apzināta izšķiršanās par Kristu.

Obermans tālāk sacīja, ka savos pētījumos par Lutera viņš izdarījis vairākus jaunus atklājumus. Tas neattiecas uz Lutera kā uz reformatoru, bet uz to, ka (1) Lutera bija visi augstākā mērā reāla ticība satana eksistencei, un (2) savā teoloģijā Lutera īpašu vietu piešķir t. s. pēdējām lietām - nāvei, tiesai, debesīm un ellei. Tas Obermanam bijis liels

pārsteigums - pēc trīsdesmit Lutera studiju gadiem saprast, ka līdz šim Lutera ticis nepareizi izlasīts un ka viņš pats sevi par reformatoru nav uzlūkojis. Par sevi Lutera ir runājis gan kā par pravieti un apustuli, bet uzskatījis, ka mums tikai viens reformators dots - Jēzus Kristus. Lutera ticējis, ka šī pasaule līdz laiku beigām būs pakļauta sātana uzbrukumiem, bet reformācijas laiks nāks vēlāk, jaunu debesu un jaunas zemes formā. "Ja jūs šo notikumu rindu nesaprotat, tad jūs esat visu pārpratuši, ko Lutera sacījis," Obermans secināja.

Lutera nav bijis kāds naivs sava laika bērns, bet gan vīrs ar līdz tam vēl nepieredzētu autoritāti un vārda spēku, kurš tāpēc var runāt uz vēl daudzām paaudzēm. Lutera galvenā vēsts ir ik kristieša situācijas kopsavilkums un izskaidrojums: vienlaicīgi taisnots un grēcīgs. "Mūsu laikos vairs nav tādas balsis, kas spētu pateikt: tāpat kā šī pasaule Dieva rokās reiz iesākās, tā viņa reiz arī izbeigsies; tad nāks jaunas zemes un jaunu debesu laikmets. - Tāda balsis šodien ir pazudusi. Tomēr to varam atkal par jaunu pie Lutera izlasīt. Tas nav viduslaiku viedoklis, tas ir Tā Kunga Evangēlijs."

(Lutherische Welt-Information, 6/87, S.10)

Vatikāns definē, kas ir reliģiskā brīvība.

1987. gada 12. februārī Svētais Krēsls iesniedza Vīnes Atbrūņošanas konferencei desmit punktu sarakstu ar tiesībām, kādas, pēc Vatikāna ieskata, nepieciešamas, lai kādā zemē varētu pastāvēt pilna reliģiska brīvība.

1. Vecāku tiesības savu ticību tālāk līdzdalīt bērniem.
2. Sekulārās izglītības sistēmā - reliģisko pārliecību respektēšana.
3. Ik indivīda tiesības uz individuālu jeb grupās organizētu reliģisku izglītību.
4. Katras reliģiskās apvienības tiesība savus garīdzniekus sagatavot pašai savās mācību iestādēs.
5. Katras reliģiskās apvienības tiesība uz dievkalpojumu

piemērotās telpas.

6. Tiesība atklāti izplatīt reliģisku informāciju un publicēt savus reliģijas Sv. Rakstus.
7. Tiesība iekārtot savus masu mēdijus reliģiskiem mērķiem un iespējama pieeja arī citiem masu mēdijiem.
8. Tiesība netraucāti sapulcēties, ieskaitot svētceļojumu tiesību uz iekš- un ārzemēm.
9. Tiesība uz līdztiesīgu statusu, bez diskriminācijas saimnieciskās, sabiedriskās vai kulturālās jomās.
10. Katras reliģiskas apvienības tiesība sevi organizēt pēc pašas ieskatiem.

(LWI, 6/87, S. 19)

Misija jūdu tautā?

(Pēc Dr. Alana Brokveja referāta. Dr. Brokvejs ir Vispasaules Baznīcu Padomes jūdu-kristiešu attiecību programmas sekretārs.)

Ekumēniskajā sabiedrībā nav vienprātības jautājumā par to, vai kristiešiem jāmēģina evaņģelizēt jūdu starpā. Vispasaules Baznīcu Padome jau 1982. gadā šajā jautājumā publicēja dokumentu, kurā, starp citu, lasām: "Ir kristieši, kas uzskata, ka misijai jūdu starpā ir izcila pestīšanas darba nozīme un ka jūdu konversija būs eshatoloģisks notikums, kas pārvērtīs visas pasaules vēsturi. Ir kristieši, kas neliek īpašu uzsvāru misijai jūdu starpā, bet ieslēdz tos vienā misijas lokā, kopā ar visiem citiem, kas vēl nav piegēmuši Kristu kā savu Pestītāju. Un ir tādi kristieši, kas uzskata, ka misija jūdu starpā nav autentiskas kristīgas liecības daļa, jo jūdu tauta atrod savu garīgo piepildījumu ticībā Vecās Derības Dievam."

Kristietības pašizpratnei nevar būt svarīgāka jautājuma par attiecībām pret jūdaismu un jūdu tautu. Acīmredzamais iemesls ir tas, ka Jēzus nebija kristietis, bet pēc izcelšanās jūds, kas ievēro savas tautas tradīcijas. Kristietība savu ceļu sāka kā jūdaisma "sekta". Vēlāk Pāvils un jaunkristītie

pagāni nāca pie atziņas, ka nav nepieciešams būt paklausīgam Torai (Bauslībai), lai iegūtu pestīšanu, kas apsolīta Jēzū Kristū. Sākumā viņi neizturējās nelabvēlīgi pret jūdiem, kas, pieņemot kristietību, tomēr palika uzticami Torai. Vēlāk šī attieksme mainījās - "jūdiem jābeidz sekot Torai, ja tie grib sekot Kristum". Tā tika novilkta līnija starp kristiešiem un jūdiem: tu vari būt viens vai otrs, bet ne abi. No kristiešu puses, tas nozīmēja: jūdi kā tādi ir izslēgti no pestīšanas iespējām. No jūdu puses pacēlās jautājums: kā lai jūds, kas kļūst par kristietī, paliek par jūdu?

Teologiski kristiešiem gan šeit bija lielākas problēmas nekā jūdiem, jo kristieši caur Jēzu ir nesaraunami saistīti ar to pašu Dievu, kas jūdiem deva Toru un noslēdza Derību ar viņiem: "Es būšu jūsu Dievs, un jūs būsiet mana tauta." Tāpat teoloģiskais jautājums, kas no tā izriet attiecībā uz kristiešiem, bija: kā viņi var būt Izraēla Dieva kalpi, tā Dieva, kuru viņi pazīst tikai caur Toras ievērotāju Jēzu, jo jūdu tauta dzīvoja kā konstants atgādinājums, ka kristieši attiecībā pret Veco Derību ir kā tādi, kas iejaucas svešās darišanās un pat likuma pārkāpēji. Tā kā jūdu tauta nebūt nekonvertēja no jūdaisma (kas tagad tiek uzskatīts kā pilnīgi atšķirīga reliģija) uz kristietību, pacēlās liela jautājuma zīme pār kristietības kā tādas legitimitāti. Tāpēc jaunizveidotās kristīgās Baznīcas noteikta prioritāte bija jūdu evaņģelizācija - sludināšana viņiem ar nodomu panākt konversiju, jo jūdu tauta, toreiz tāpat kā tagad bija vienīgais legītīmais kristietības apstiprinājums. Ja arī jūdi ticētu, ka paklausība Torai neko nedod attiecībā uz pestīšanu, tad apstiprinātos Baznīcas pašas teoloģiskā izpratne. Bet jūdi neievēroja un neievēro šo prasību. Tāpēc joprojām daudzi kristieši izjūt nepieciešamību ar lieliem spēkiem attīstīt efektīvus mēģinājumus evaņģelizēt jūdu starpā. Citi kristieši turpretī nav par to tik pārliecināti. Jaunākie pētījumi otrā tempļa laikmeta jūdaismā ir atklājuši daudz precīzāku ainu nekā jebkad iepriekš attiecībā uz pasauli, kurā Jēzus dzīvoja un uz lomu, kura viņam bija sava laika reliģiskajā, sociālajā un poli-

tiskajā kontekstā. Kļūst arvien skaidrāks, ka Jēzus bija daļa no kādas vispārīgas kustības jūdu eshatoloģijā, kura uz tuvojošos Dieva valstību raudzījās kā uz Romas varas izbeigšanas un jūdu suverenitātes atjaunošanu zemē, kas apsolīta Dieva izvēlētajai tautai. Jēzus saviem sekotājiem nelika aizmirst Toru, bet gan aicināja tos atpakaļ uz pilnu paklausību Torai. Tādējādi Jēzus skatījums bija pilnā saskaņā ar ebreju praviešiem, kuri arī prasīja, lai tauta atsakās no savām elkdievīgajām praksēm un atgriežas pie Tā Kunga - tikai tad, kad Tas Kungs redzēs savas tautas uzticību, Viņš piepildīs tos solījumus, kas doti viņu tēviem. Pāvils un citi pagānu misionāri savukārt secināja, ka grieķi un romieši var paļaut Torai garām un tomēr iegūt pestīšanu ticībā Jēzum un viņa vēstij (savā ziņā saskaņā ar jūdu eshatoloģisko pieņēmumu, ka arī pagāni kļūs par jūdu derības dalībniekiem īsi pirms Tā Kunga Dienas). Nav šaubu, ka Pāvils gribēja, lai arī visi pagāni iekļaujas jūdu tautas derībā ar Dievu. Bet viņš sludināja, ka tas, kas nepieciešams, lai ieietu šajā derībā, ir ticība Kristus nāves un augšāmcelšanās spēkam, nevis pieķeršanās Torai. Nav jābrīnās tāpēc, ka lielākā daļa jūdu nevarēja viņam sekot.

Vienkārši jāsaprot, ka jūdu jēdziens "pestīšana" ir pilnīgi atšķirīgs no šī jēdziena izpratnes kristietībā. Tāpēc jautājums par jūdu evangelizāciju reducējas uz to, izdosies jeb nē kristiešiem pārliecināt jūdus, ka jauna "pestīšanas" izpratne ir pārāka par to, kas jūdiem jau sen bija.

Divdesmitajā gadsimtā kristieši ir skatījušies uz jūdiem (1) kā uz kandidātiem konversijai, (2) kā uz vajātiem ļaudīm, kuri jāaizstāv, tāpēc ka viņi arī ir cilvēki, kurus Dievs mīl. Vēlāk, Izraēlas valsts gados, daudzi kristieši uzskata jūdus par agresoriem. Vēl joprojām jūdi nav pilnīgi un visaptveroši izskaidroti kā tās derības ļaudis, kura vēlāk, caur Jēzu Kristu, ieslēdzās arī kristieši. Īpaši kopš jūdu holokausta viņus uzlūko gandrīz tikai kā antisemitisma upurus, jo antisemitisms savā būtībā kristiešiem ir pretdabīgs. Vai pastāv kāda sakarība starp jūdu evangelizāciju un antisemitismu -

arī tik neparasti var jautāt. Vai evaņģēliskais spiediens nav zināmā mērā antisemitisks pret jūdiem? Atbilde atkarājas no tā, kā skatās uz jūdaismu un jūdu tautu. Pareizi, jūdaisms ir jūdu tautas reliģija, bet jūdu tautu nevar definēt tikai ar "reliģiju". Atšķirībā no kristietības un kristiešiem, ne-maz nav nepieciešams praktizēt jūdaismu vai vienkārši tam "ticēt", lai būtu jūds. No otras puses, tos jūdus, kuri ir kļuvuši par kristiešiem, pārējie jūdi uzlūko kā tādus, kas atsacījušies no savas tautas. Jūdu konversija ir tāpēc savā ziņā "garīgs genocīds", jo, ja tā izdodas, tad diezgan plašās robežās jūdu cilvēks beidz eksistēt kā jūds. No šī viedokļa, diemžēl, jāsaka, ka evaņģēliskie mēģinājumi konvertēt jūdus ir noteikti antisemitiski.

(Ecumenical Press Service, 87.08.63)

S a t u r s

LUTERISKĀ TEOLOĢIJA VAKAR UN ŠODIEN	3
M. LUTERS. Mesas un komūnijas formula baznīcai Vitenbergā	6
(Tulk. M. Plāte)	
M. LUTERS. Vēstule pāvestam Leo X	10
(Tulk. M. Plāte)	
D. BONHĒFERS. Kas ir un kas bija Jēzus Kristus?	13
(J. Rubenis)	
E. BRUNNERS. Nāves noslēpums	18
(Tulk. J. Rubenis)	
U. SĀRNIVĀRA. Vai Bībelei var uzticēties?	26
(Tulk. J. Vanags)	
EKUMENISMS	33
H. KINGS. 24 tēzes par Dieva jautājumu	35
(Tulk. J. Rubenis)	
A. BRULANIS. Dieva Dēla iemiesošanās	39
KRISTĪGĀ PRAKSE	41
Ielūgums uz adventa pārdomām	43
(Tulk. M. Plāte)	
V. BARKLAJS. Vārds kļuva miesa	45
(Tulk. J. Liepiņš)	
P. ŠICS. Kāpēc es vēl esmu kristietis	48
(Tulk. M. Plāte)	
ZINĀTNE UN RELIĢIJA	55
V. HEIZENBERGS. Fizika un aiz tās	57
(Tulk. M. Plāte)	
AKTUALITĀTES	63
A. VAICKOVSKIS. Valsts, baznīca un sabiedrība	65
Ieskats kristīgās pasaules jaunumos	80